

Sancti Hieronymi Stridoniensis Operum, Tomi ...

In quo ipsi adscripta haec continentur: Commentarii in Iob. Commentarii in Prouerbia Salomonis. Homiliae quatuor Origenis in Canticum canticorum.

Commentarii in omnes Pauli Apostoli Epistolas. Quae omnia ad fidem vetustissimorum exemplarium multis mendis sublatis correcta sunt ... Qui autem horum ...

Hieronymus, Sophronius Eusebius

Coloniae Agrippinae, 1616

Commentarii In Primam Epistolam Ad Corinthios.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-75132](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-75132)

COMMENTARIJ IN PRIMAM
EPISTOLAM AD
CORINTHIOS.

AD CORINTHIOS
EPISTOLA I.

PAVLVS, quod nomen præponit in epistolis, auctoritatis esse noscendum. Item aliter. Paulus apostolus: connectens in epistola fratrum nomina, vel humilitatem suam significat: vel cooperatorem esse cum apostolica prædicationis ostendit.

b ¶ Vocatus apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei.] Voluntate Dei vocatur quisque ad fidem, sed sua sponte & suo arbitrio credit, sicut ait in Actibus, Non sui incredulus celesti visioni.

Act. 26. c

c ¶ Et Sophenes frater ecclesie Dei.] Frater, inquit, non apostolus: Hunc autem idcirco secum scribentem inducit, quia ex ipsius doctor est, & pro his valde sollicitus.

d ¶ Quæ est Corinthi.] Ostendit qui sunt ecclesia Dei, sancti scilicet & immaculati, quia ecclesiana neque maculam habet, neque rugam: & ideo o his scribit integram adhuc seruabant, non qui perdidit sanctitatem. Nam istos honorat literis, illos auctoritate commendat.

B

e ¶ Sanctificatis in Christo Iesu vocatis sanctis.] Per baptismum sanctificatis. Cum omnibus qui inuocant nomen domini nostri Iesu Christi.] Proprie sacerdotum est inuocare dominum: Quibus dicitur: Sic benedicite filiis Israël inuocantes nomen meum super illos. Et Psalmista dicit. Et Samuel inter eos qui inuocant nomen eius. Quem sacerdotem fuisse illa res probat, quia & sacerdoti successit, & hostias offerbat. De quo etiam secundum historiam dictum est, Suscitabo tibi sacerdotem fidelem. Qui quamuis non sit ex genere Aaron, tamen de tribu Leui esse in Paralipomenon legitur: quia ipse hunc constituit qui & illum. Ita enim Aaron elegit, ut alios postea eligendi non amiserit potestatem.

Psal. 68. b

1. Reg. 2. g

f ¶ In omni loco ipsorum & nostro.] Quia sacerdotes & suo & apostolorum loco funguntur. Propter quod etiam ecclesiarum apostoli nominantur. Item aliter. Vniuersis ecclesijs prouincie Achaie ostendit se has literas mittere.

g ¶ Gratia vobis & pax à Deo patre nostro & domino Iesu Christo.] Pax gratiam seruat, quam quidam habere volebant.

h ¶ Gratias ago Deo meo semper pro vobis in gratia Dei, &c.] Primum solito laudando prouocat ad profectum, & dicit se quidem gaudere de eorum scientia: sed scire illos debere, quia vera sapientia non inflat neque dissentit.

i ¶ Quia in omnibus diuites facti estis in illo.] In omnibus virtutibus, per sapientiam, quæ amicos Dei & prophetas constituit. Item aliter. Hoc dicendo, Apostolus ostendit eos quando ad fidem Christi accesserunt, omnia gratia tunc ditatos: nunc autem non iuxta fidem conuersantes, vacuè factam monstrat gratiam quam perceperunt.

k ¶ In omni verbo & in omni scientia.] Id est, non tam noui quam veteris testamenti.

l ¶ Sicut testimonium Christi confirmatum est in vobis.] Testimonium quo ait: Omnis scriba doctus in regno cælorum, similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo noua & vetera.

m ¶ Ita ut nihil vobis desit in vlla gratia.] Vnde ait Salomon. Venierunt mihi omnia bona pariter cum illa, id est, cum sapientia.

C Sap. 7. b

n ¶ Expectantibus reuelationem domini nostri Iesu Christi.] Ille verè expectat aduentum Christi, qui in omnibus præparatus est. Reuelatio autem dicitur domini aduentus, quia modo à nobis abscondita est.

PAULVS, vocatus apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei, & Sophenes frater ecclesie Dei, quæ est Corinthi, sanctificatis in Christo Iesu vocatis sanctis cum omnibus qui inuocant nomē domini nostri Iesu Christi: in omni loco ipsorum & nostro. Gratia vobis & pax à Deo patre nostro & domino Iesu Christo. Gratias ago Deo meo semper pro vobis in gratia Dei, quæ data est vobis in Christo Iesu, quia in omnibus diuites facti estis in illo, in omni verbo & in omni scientia. Sicut testimonium Christi confirmatum est in vobis, ita ut nihil vobis desit in vlla gratia expectantibus reuelationē domini nostri Iesu Christi: qui & cōfirmabit vos vsque in finem sine crimine, in die aduentus domini nostri Iesu Christi. Fidelis Deus, per quē vocati estis in societatem filij eius Iesu Christi domini nostri. Obsecro autē vos fratres per nomen domini nostri Iesu Christi, ut idipsum dicatis oēs, & non sint in vobis schismata. Sitis autē perfecti in eodē sensu, & in eadē scientia. Significatum est enim mihi de vobis, fratres mei, ab his qui sunt Chloes: quia contentiones sunt inter vos, hoc autem dico, quod vnusquisque vestrū dicit: Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollō, ego verō Cepha, ego autem Christi. Diuisus est Christus? Nunquid Paulus crucifixus est pro vobis, aut in nomine

o ¶ Qui & confirmabit vos vsque ad finem sine crimine, &c.] Per doctrinam: sicut ait Dauid: Confirmata me in verbis tuis. Et iterum: Pax multa diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum. Item aliter. Orat pro ipsis vt vsque ad finem vitæ fugi irprehensibiles in aduentū domini nostri Iesu Christi permaneant.

Psal. 118. d

p ¶ Fidelis Deus per quem vocati estis in societatem filij eius Iesu Christi domini nostri.] Quam societatem Ioannes exponit, dicens, Quoniam Deus lux est, & tenebre in eo non sunt vllæ. Si dixerimus quia societatem habemus cum eo, & in tenebris ambulamus, mentimur. Et Paulus ait: Si commortui sumus, & conuicemus: sustinemus, & conregnabimus. Hic locus contra Arianos facit, qui in hoc minorem esse filium volunt, quo per ipsum omnia facta referuntur: cum hoc etiam in patrem cadat, per quem in societatem filij eius credentes vocat. Item aliter: Hoc contra Arianos valet, qui ministrum præceptorum patris filium dicunt, quoniam scriptum est. Omnia per ipsum facta sunt: hic autē ostenditur, quia per Deum patrem

Ioann. 1. b

2. Tim. 2. c

Pau-

vocati sunt in communionem Iesu Christi domini nostri. Hucusque cum laude præfatio.

q ¶ Obsecro autem vos fratres.] Ad vnam sentiendi concordiam reuocat, & vt ipsi omnes idem loquantur hortatur. Item aliter. Hic iam causam contra dissensionem aggreditur.

r ¶ Per nomen domini nostri Iesu Christi.] In quo nomine saluati estis, & signa fieri conspexistis.

s ¶ Vt idipsum dicatis omnes.] Vt vnum sentiatis atque dicatis.

t ¶ Et non sint in vobis schismata.] Schismata semper ex contentione nascuntur.

v ¶ Sitis autem perfecti in eodem sensu & in eadē scientia.] Si vnum sentiatis & proferatis, tunc verè potestis esse perfecti.

x ¶ Significatum est enim mihi de vobis fratres mei ab his qui sunt Chloes, &c.] Queritur quomodo Apostolus crediderit aliquid de absentibus: cum scriptum sit, Non credes auditui vano.

Eccle. 19. & 19.

Et iterum, Quæ viderint oculi tui, loquere, &c. Sed hanc gratiam habebat, vt nosset absens, quid in singulis ecclesijs ageretur. Sicut dicit ad Colossenses: Est corpore absens sum, sed spiritu presens, gaudens & videns ordinem vestrum, &c.] Quia ergo sciebat Corinthios ita agere, vt audiebat, non credidit sine causa quasi de absentibus, quorum conuersationem in spiritu cognoscebat.

Col. 2. a

y ¶ Hoc autem dico quod, &c.] Sub nomine apostolorum, pseudoapostolos tangit, qui eos per sapientiam circumuenerant mundi, vt vnusquisque eius se diceret esse, cuius doctrinam elegisset qui aduersa docebant. Si ergo nec de veris apostolis hoc dici permittit, quanto magis de falsis non licebit?

z ¶ Diuisus est Christus?] Diuiditur corpus, cum membra dissentiant.

a ¶ Nunquid Paulus crucifixus est pro vobis, aut in nomine Pauli baptizati estis?] Potest istud dici his qui relicto Christi exemplo, sanctos veteris testamenti in solis diuitijs cupiunt imitari. Nunquid Abraham crucifixus est pro vobis, aut in nomine

nomine

DHIERO
TOM. 7. 8

nomine Iob baptizati estis? Et illud domini, vbi docemur non querere quid alij discipulo iubeatur, dicentis Petro.

Quid ad retu me sequere.

a ¶ *Gratias ago Deo meo quod neminem vestrum baptizavi nisi Crispium, &c.* ¶ Quod ita contigit, vt illos paucos baptizantem, qui se non dicunt in meo nomine baptizatos. Item aliter. Illorum ipsorum neminem, nisi quos numeravi.

b ¶ *Non enim misit me Christus baptizare, sed euangelizare.* ¶ Non usurpauit minora facere qui poterat officia implere maiora. Sicut hodie & episcopus vel sacerdos, si voluerit, diaconi poterit implere ministerium.

c ¶ *Non in sapientia verbi.* ¶ Cum possint apostoli etiam sermones sapientia predicare, simpliciter docent, ne a stultitia predicationis ascribatur prudentia, & euacuatur crux Christi.

d ¶ *Vt non euacuatur crux Christi.* ¶ Euacuant enim vim crucis, quia aures declamatione demulcent.

e ¶ *Verbum enim crucis pereuntibus quidem stultitia est.* ¶ Predicatio crucis non intelligentibus virtutem Dei: stultitia videtur Dei filium dicere crucifixum: fideles autem intelligunt Dei esse virtutem, qua mors victa est, & diabolus superatus est.

f ¶ *Hic autem qui salui sunt, id est, nobis, virtus Dei est.* ¶ Fides enim eorum eos saluos facit.

g ¶ *Scriptum est enim: Perdam sapientiam sapientium.* ¶ Hoc in aduentu saluatoris asserit adimpletum, id est, ad nihilum redigam.

h ¶ *Et prudentiam prudentium reprobo.* ¶ Eligendo piscatores, atque rhetoricam & philosophicam reprobauit. Queritur plane, unde sit haec sapientia, quam reprobat Deus. Scriptum est enim quod omnis sapientia a domino Deo sit, id est, de bona natura ducit exordium. Hoc enim habet sensus humanus, vt quocumque eum teneris, consequatur, & paulatim meditando proficiat. Inde est quod multi illiterati poemata componunt tam exquisita, quae viri eruditissimi admiremur. Hinc ergo sensum quem Deus se ex creaturis cognoscendum, & suam voluntatem in querendam dederat, illi ad inquirenda superflua & curiosa verterunt. Similiter & de diuitijs ac fortitudine & de omnibus, quibus male vtitur, possumus existimare.

i ¶ *Vbi sapiens, vbi scriba.* ¶ Id est, doctor.

k ¶ *Vbi inquisitor huius saeculi. Nonne stultum fecit Deus sapientiam huius mundi?* ¶ Qui acquirit sapientiam saecularem, vel quicumque alijs de rebus obscuris inquirat.

l ¶ *Nam quia in Dei sapientia non cognouit mundus, &c.* ¶ Factura mundi, Dei sapientia est fabricata: in qua per sapientiam naturalem, quae ad hoc data & creata fuerat, debuit cognosci ipse qui fecerat: sed quoniam non agnouerunt homines, alia illis medicina succurritur. Item aliter. Hoc loco sapientiam Dei, ordinatione creaturarum quae videntur ostendit: ex quibus Deum auctorem venerari & agnoscere debuerunt.

m ¶ *Placuit Deo per stultitiam predicationis saluos facere credentes.* ¶ Non quod vere stultitia sit predicatio crucis, sed quia apud illos ita haberetur.

n ¶ *Quoniam & Iudaei signa petunt.* ¶ Iudaei ex consuetudine prophetarum signa petunt, quae etiam videntes, credere noluerunt.

o ¶ *Et Graeci sapientiam querunt.* ¶ Artis dialecticae & humanae sapientiae rationem.

p ¶ *Nos autem predicamus Christum crucifixum.* ¶ Multum suam doctrinam ab illorum sensu discrepare demonstrat.

q ¶ *Iudaeis quidem scandalum.* ¶ Scandalizantur, si audiunt Christum a se crucifixum. Siue scandalum illis est audire Christum mori potuisse, quem illi quasi immortalem expectant. Inde est quod dicebant:

Nos audiuimus ex lege quia Christus manet in aeternum: non intelligentes, quia primum pati illum oportebat, & sic in gloriam suam introire.

r ¶ *Gentibus autem stultitiam.* ¶ Secundum mundanam sapientiam, stultitia videtur Deum credere crucifixum.

s ¶ *Ipsis autem vocatis Iudaeis atque Graecis, Christum Dei virtutem & Dei sapientiam.* ¶ Hic non diuinitatem Christi dicit dei virtutem & sapientiam, sed ordinationem crucis. Item aliter: Ipsi Iudaei & gentes cum crediderint, intelligunt virtutem Dei esse, quae de uicta morte hominem reuocauit ad vitam: & sapientiam quae nos a dominatione diaboli liberauit: quod ante per incredulitatem intelligere non valebant.

t ¶ *Quia quod stultum est Dei, sapientius est hominibus.* ¶ Quod stultum putatur Dei, omnem humanam sapientiam antecedit: quia sapientia sua liberari non poterant qui per crucis mysterium sunt saluati.

v ¶ *Et quod infirmum est Dei, fortius est hominibus.* ¶ Mortem quam nec gigantes euadere poterunt, crucifixi infirmitas superauit.

x ¶ *Videte enim vocationem vestram fratres.* ¶ Exemplum accepit ex his qui crediderant, vt ostendat quia non prodest gloriatio carnalis ad fidem, sed magis obest, & san-

dum superbia sapientiae & nobilitatis inflati, homines Dei sapientiae subiacere noluerunt.

y ¶ *Quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles.* ¶ Hic contra illos agit oblique, qui se legis peritos, & fortiores apostolis, & nobiliores ex sacerdotali stirpe descendere iactabant.

z ¶ *Sed quae stulta sunt mundi elegit Deus, vt confundat sapientes: & infirma mundi elegit Deus, &c.* ¶ Quia dum in semet ipsis non confidebant, celerius crediderunt. Semper enim sapientium & diuitum & fortium gloria increpatur, sicut ait propheta: Non gloriatur sapiens in sapientia sua, neque fortis in fortitudine sua, neque diues in diuitijs suis: sed ipse dominus quod per prophetam dixerat, ipse ad nostrum compleuit exemplum. Nascendo enim de matre paupere, diuitias reprobauit. Dum autem literas non discit, refutat sapientiam saecularem. Cum vero traditus non resistit, sed patienter sustinet crucem, in humana fortitudine prohibet gloriari. Humiliter ergo se Deo huiusmodi, si volunt & ipsi cum ceteris liberari.

a ¶ *Et ea quae non sunt, vt ea quae sunt destrueret.* ¶ Quae non sunt sapientia, fortia, nobilia, vt quae sunt talia dissiparet.

b ¶ *Vt non gloriatur omnis caro in conspectu eius.* ¶ Omnis caro non spiritus, quia carnalis est ista gloriatio.

c ¶ *Ex ipso autem vos, &c.* ¶ Si ergo ex ipso estis, nolite ea quae ille reprobat, admirari.

d ¶ *Qui factus est, &c.* ¶ Nobis factus est, sibi semper fuit: vt scilicet nos faceret sapientes & iustos & sanctos. Item alia expositio. Cum sit Christus Dei patris sapientia, tunc tamen cum quis in illum crediderit, sapientia ei Christus efficitur.

e ¶ *Et ea quae non sunt, vt ea quae sunt destrueret.* ¶ Quae non sunt sapientia, fortia, nobilia, vt quae sunt talia dissiparet.

f ¶ *Vt non gloriatur omnis caro in conspectu eius.* ¶ Omnis caro non spiritus, quia carnalis est ista gloriatio.

g ¶ *Ex ipso autem vos, &c.* ¶ Si ergo ex ipso estis, nolite ea quae ille reprobat, admirari.

h ¶ *Qui factus est, &c.* ¶ Nobis factus est, sibi semper fuit: vt scilicet nos faceret sapientes & iustos & sanctos. Item alia expositio. Cum sit Christus Dei patris sapientia, tunc tamen cum quis in illum crediderit, sapientia ei Christus efficitur.

i ¶ *Et ea quae non sunt, vt ea quae sunt destrueret.* ¶ Quae non sunt sapientia, fortia, nobilia, vt quae sunt talia dissiparet.

k ¶ *Vt non gloriatur omnis caro in conspectu eius.* ¶ Omnis caro non spiritus, quia carnalis est ista gloriatio.

l ¶ *Ex ipso autem vos, &c.* ¶ Si ergo ex ipso estis, nolite ea quae ille reprobat, admirari.

m ¶ *Qui factus est, &c.* ¶ Nobis factus est, sibi semper fuit: vt scilicet nos faceret sapientes & iustos & sanctos. Item alia expositio. Cum sit Christus Dei patris sapientia, tunc tamen cum quis in illum crediderit, sapientia ei Christus efficitur.

A

a ¶ Et sanctificatio & redemptio. Redemptio nostræ salutis. b ¶ Vt quemadmodum scriptum est: Qui, &c. Non in semetipso aut in superius comprehensis.

CAPVT II.

Ego cum venissem ad vos fratres. Quia ostenderit non illos debere humanam sapientiam admirari, suo quoque hoc exemplo confirmat, eo quod ipse non per humanam sapientiam prædicasset.

d ¶ Non veni per sublimitatem sermonis, aut sapientia, &c. Noli pompaticum eloquentiæ iactare sermonem in prædicatione diuina.

e ¶ Non enim iudicavi me scire aliquid inter vos, nisi Iesum Christum. Id est, non sum gloriatus in aliquo nisi in Christo.

f ¶ Et hunc crucifixum. Quod stultum apud homines esse videtur.

g ¶ Et ego in infirmitate & timore & tremore multo fui apud vos. Neque enim alio modo Deum cõuenerat prædicari: non iactantia neque gloria carnali.

h ¶ Et sermo meus & prædicatione mea. Quia dialectici erant Corinthij, noluit apud illos disputatione uti, ne hoc quoque illis noua aliqua philosophia videretur, sed magis illis virtutes & miracula demonstrauit.

i ¶ Non in persuasibilibus humane sapientia verbis, sed in ostensione spiritus & virtutis. Quia rhetorica habet colores perualorios in vnaquaque materia.

k ¶ Vt fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei. Sapientia hominis temporalis, ad breue prodest. Virtus autem Dei vt aeterna, dat sine fine profectum.

l ¶ Sapientiam autem loquimur inter perfectos. Ne putetis & nos sapientiam non habere, habemus diuinam: sed vos iam tunc capere minime poteratis: quæ iam creditibus aperitur.

m ¶ Sapientiam verò non huius sæculi, neque principum. Siue regum siue philosophorum, qui in hoc sæculo primatû sapientia tenere videntur. Qui cum sapientia sua per nostrum euangeliu destruantur.

n ¶ Sed loquimur Dei sapientiam in mysterio quæ abscondita est. In euangelio quod continet natiuitatem Christi, passionem, & cætera.

o ¶ Quam prædestinauit Deus ante secula. Siue in præsentia, siue in lege ante tempora. Multi enim prophete cupierunt videre, & non viderunt.

p ¶ Et gloriam nostram. Qui credimus Christo.

q ¶ Quam nemo principum huius sæculi cognouit. Pilatus, Caiphas, & cæteri, quorum etiam ignorantia damnatur: quia non debuerant ignorare.

r ¶ Si enim cognouissent, &c. Hoc loco ad defensionem peruerli dogmatis, duæ hæreses abutuntur, Apollinarij scilicet, & Arij. Vna vt perfectam assumpti hominis naturam destruat. Alia vt Dei verbum asserat esse passibile: neque erat intelligens, maiestatis dominum etiam assumptum hominem dicitur: neque ista sciens, non diuinitatis, sed humanitatis passibilem esse naturam. Item alia expositio. Dominus maiestatis carne patitur, carne crucifigitur, carne moritur: substantia

Mat. 13. c

autem deitatis impassibilis est. Et simili modo etiam apostolus Petrus testatur in epistola sua, Christum pro nobis in carne passum, dicens: Qui peccata nostra ipse portauit in corpore suo super lignum. Item alio loco: Christo igitur passo in carne.

f ¶ Sed sicut scriptum est, &c. Memoratorum scilicet principum mens hæc videre non potuit: quia credere noluerunt. Quidam sanè dicunt, oculus non vidit virginem peperisse, nec auris audiuit. Tunc iusti sicut sol fulgebunt. Qui habet aures, inquit, audiendi, audiat, & in cor hominis non ascendit, homines cohæredes Christo futuros.

t ¶ Nobis autem reuelauit Deus per spiritum suum. Nobis qui fide meruimus spiritum Dei accipere, quinobis voluntatem eius ostendit.

v ¶ Spiritus enim omnia scrutatur etiam profunda Dei. Etiam quæ in secreto Dei consilio conquiscent.

x ¶ Quis enim scit hominum quæ sunt hominis, &c. Quæ cogitationes versentur in homine. Item alia expositio. Præclarum hoc aduersus hæreticos, qui creaturam spiritum sanctum dicunt. Vnde hic ostenditur non solum creaturam non esse: verum etiam quod ipse solus interiora Dei & profunda rimetur: quippe vt eisdem naturæ atq; substantiæ sit cum Christo.

y ¶ Nos autem non huius mundi spiritum accepimus, &c. Quicumque mundana sapit, non spiritum Dei videtur habere, sed mundi.

z ¶ Vt sciamus quæ à Deo donata sunt nobis. Vt sciamus quanta nobis à Deo collata sunt per Christi aduentum.

a ¶ Quæ & loquimur non in doctis humane sapientia verbis, sed, &c. Quæ etiam vobis annuntiamus, non à philosophis vel grammaticis, sed à Dei spiritu eruditi.

b ¶ Spiritualibus spiritualia comparantes. Illis ea dicentes qui possunt audire: non enim possunt nisi à sibi cognitis & similibus comprehendi.

c ¶ Animalis autem homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei. Qui spiritum Dei non habet, animalis est: quia animalium ritu versatur, qui putat nihil esse post mortem. Et ideo vt animal ventri libidiniquæ committit se, aeterna morte periturus.

d ¶ Stultitia est enim illi & non potest intelligere, &c. Stultitia illi videtur primò, quod ille qui & passus & mortuus est & resurrexit: totius creaturæ nunc dominus prædicetur. Secundò contemnere propria bona, alteri præbere maxillam, & cætera his similia Christi mandata.

e ¶ Spiritualis autem iudicat omnia, &c. Iudicat vana esse, in quibus carnales homines delectantur. Et ipse ita se agit, vt à nemine iudicetur. Siue omnia spiritualis discernit & intelligit, & sensu illius ab homine non intelligitur animali. Item alia expositio. Omnia dicit quæ sunt spiritualia. Non enim artes & disciplinas huius mundi animalis homo nisi spiritualiter intelligat, scire potest.

f ¶ Quis enim cognouit sensum domini, &c. Sensum domini qui est in virtus spiritualibus, sine spirita dei nemo cognouit. Item sensus: hic intelligentiam significat.

g ¶ Nos autem sensum Christi habemus. Qui spiritum sanctum accepimus.

CAP.

CAP.

C

1. Pet. 2. d
Ejn 24. a

Mat. 13. f

D

DHIERON
TOM. VII. 78

CAPVT III.

Et ego fratres non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus.] Modo timens ne putent hoc solum habere sensum domini, quod ipsi, vt paruuli audierant: non, inquit, in me sensus domini defecit, sed vobis virtus defuit audiendi. Itē alia expositio. Arguit Apostolus Corinthios, quod gratiam, quā in principio credentes acceperant, perdidissent. Videtur autem hoc loco vniuersos in commune increpare. Cum hi reprehendantur, qui non iuxta fidem conuersantur.

b ¶ *Tanquam paruulis in Christo.*] Non etate carnali, sed in Christo.

c ¶ *Lac vobis potum dedi, &c.*] Hoc & beatus Petrus ait: Deponentes igitur omnem malitiam & simulationem tanquam modō geniti infantes rationabiles, & sine dolo lac concupiscite, vt in eo crescatis in salutem. Si ergo adhuc illi paruuli sunt, qui omnem malitiam abiecerunt, & qui nondum sunt in virtute perfecti, quid de illis censendum est, quibus omnis malitia dominatur?

d ¶ *Cum enim sit inter vos zelus & contentio: nonne carnales estis?*] Ecce de quibus vitij carnales iudicantur: quā non propriē per carnem fiunt, sed de carnali sensu talia descendunt.

e ¶ *Et secundum hominem ambulatis.*] Qui nihil amplius habet quā ceteri homines: secundum hominem dicitur ambulare: sed in hoc loco ob defensionem singulorum hominum, homines appellantur.

f ¶ *Cum enim quis dicat, ego quidem sum Pauli: alius autē, ego Apollo: homines nonne estis.*] Vult nos plus esse quā homines.

g ¶ *Quid igitur est Apollo: quid verō Paulus: ministri eius cui credidistis.*] Si nos nihil sumus quos ministros ipse constituit, quanto magis illi qui in carnalibus gloriantur.

h ¶ *Et vnicuique, sicut Deus dedit. Ego plantauit: Apollo rigauit, sed Deus incrementum dedit.*] Hoc ipsum non ex nobis est, sed Dei donum est, vt per manus meas signa fierent, quā vos excitarent ad fidem: & Apollo sua vos doctrina firmaret: quia sicut plāta sine aqua, sic fides sine doctrina marcescit. Si ergo & plantatio & fons Dei est, quid nobis ascribitis, quāsi aliquid nostra virtute fecerimus.

i ¶ *Itaq; neq; qui plantat est aliquid, &c.*] Nisi enim Deus incrementum dederit, sine causā laboramus. Nos mercenarij sumus in alieno agro. Alieni vt mur feramentis: nihil habemus proprium nisi mercedem nostri laboris.

k ¶ *Deu enim sumus adiutores, Dei agricultura estis, &c.*] Non in potentia, sed in verbo adiuuamus coli Dei agrum, & extrui templum.

l ¶ *Secundum gratiam Dei, &c.*] Non secundum meam virtutem. Siue ponendi fundamentum gratiam accepit vt tibi predicarem, vbi Christus non fuerat nuntiatus.

m ¶ *Vt sapiens, &c.*] Non potest imperitus architectus ponere fundamentum.

n ¶ *Alius autem superedificat.*] Alius doctor instituit supra fidem quā ego fundauit.

o ¶ *Vnusquisq; autem videat quomodo superedificet.*] Sollicitus quā forcia & recta parietum latera conlurgant.

p ¶ *Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, prater id quod positum est, &c.*] Non est alius Christus, quem possit vobis aliquid predicare, prater Iesum, cui fide firmissima credidistis. Hoc solum agitur, ne per doctorum negligentiam, obnoxij incipiatis esse gehenna.

CAPVT III.

Et ego fratres non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus.] Tanquā paruulis in Christo, lac vobis potum dedi, non escā. Nondum enim poteratis, sed nec nunc quidem potestis: adhuc enim carnales estis. Cum enim sit inter vos zelus & contentio: nonne carnales estis, & secundum hominem ambulatis? Cum enim quis dicat, ego quidem sum Pauli: alius autem, ego Apollo: nonne homines estis? Quid igitur est Apollo: quid verō Paulus? Ministri eius cui credidistis. Et vnicuique: sicut dominus dedit. Ego plantauit, Apollo rigauit, sed Deus nunc incrementum dedit. Itaq; neq; qui plantat est aliquid, neque qui rigat: sed qui incrementum dat, Deus. Qui autem plantat, & qui rigat vnum sunt. Vnusquisque autem propriam mercedem accipiet, secundum suum laborem. Dei enim sumus adiutores: Dei agricultura estis: Dei edificatio estis. Secundum gratiam Dei quā data est mihi, vt sapiens architectus fundamentum posui: alius autem superedificat. Vnusquisque autē videat quomodo superedificet. Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, prater id quod positum est: quod est Christus Iesus. Si quis autem superedificat supra fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, foenum, stipulam: vniuscuiusque opus manifestum erit. Dies enim domini declarabit: quia in igne reuelabitur: & vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit. Si cuius opus manserit, quod superedificauit, mercedem accipiet. Si cuius opus arserit, detrimentum patietur: ipse autem saluus erit. Sic tamē quasi per ignem. Nescitis quia templum Dei estis: & spiritus Dei habitat in vobis? Si quis autē templum Dei violauerit: disperdet illum Deus. Templum .n. Dei sanctū

est, ¶ *In ecclesia tria genera sunt bonorum. Est bonum, & melius, & optimum. Quod autem primō aurum posuit, vt sermo melius texeretur, siue ad fortitudo dinem, nō ad speciem comparauit. Quia argentū fortius est auro, ideo meliori ponitur loco. Tria sunt ecōtrariō genera malorum: Malum, peius, & pessimum. Quā lignis, feno, & stipulā comparantur. Et vniuscuiusq; opus quale sit, ignis probabit, si cuius opus manserit, quod superedificauit, &c.*] Aurum & argentum non solum non ardent, sed per ignē splendidiōra radiabunt. Ligna verō & cetera cremabuntur. Siue examinationem iudicij, igni voluit comparare, iuxta consuetudinem scripturarum.

¶ *Si cuius opus arserit, detrimentum patietur.*] Si quis negligenter aut verbo doctuerit, aut exemplo, perdet laborem suum. Quia opus aridum infirmūque perfecit.

¶ *Ipsē autem saluus erit.*] In propria iustitia.

¶ *Sic tamē quasi per ignem.*] Quod si ille non nisi per ignem saluus erit, qui iustus ex proprio est, quia negligente edificauit discipulos: quid de illis fiet, qui & sermone non edificat, & insuper scandalizant exemplo?

¶ *Nescitis quia templum Dei estis, &c.*] Nescitis cuius sitis templum, siue in singulis, siue in vniuersa ecclesia.

¶ *Si quis autem templum Dei violauerit, disperdet illum Deus, &c.*] Siue suum corpus peccando, siue ecclesiam ad prauam doctrinam reducendo: vel certē exemplo proprio destruendo. Solent hunc locum Nouatiani opponere ad pœnitentiam excludendam. Quibus respondendum est ad

p ¶ *Si quis autem superedificat supra fundamentum hoc.*] Eiusdem artis est qui superedificat: licet minor sit in opere, cuius ille est qui posuit fundamentum. Non ergo vnusquisque homo super fidem suam edificat, sed quilibet doctor: quia nec parietes per se aliquando possunt erigi, nisi fuerint ab operatore constructi. Item hic magistros & doctores significat super fundamentum, quod est Christus, homines rectē instituire vel prauē, in quibus magistrorum doctrina in die iudicij in igne reuelabitur, vbi consumptis peccatoribus probati manebunt. Doctores autem super his, qui probati fuerunt, mercedem retributionis accipiet: in illis verō quos ignis exurit, damno afficientur: quia in vacuum laborauerunt. Idem autem magistri in iudiciū venientes, salui fient, si tamen ipsi causā non fuerint perditorum. Quod autem ait: *Si cuius opus arserit, damno affectus erit.* Non hic, vt quidam putant, in igne flammæ arsurū sunt opera: sed homines qui ita operati sunt vt mercantur incendio deputari. Si autem opera, id est, crimina punientur, saluo eo qui perpetrauerat, non erit ei damnum, sed lucrum. Vnde manifestē ostenditur, sicut supra comprehensum est, homines esse aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulā. Quia acceptis institutionibus magistrorum vel obseruant praecepta, vel negligunt.

¶ *Aurum, argentum, lapides pretiosos, &c.*] In ecclesia tria genera sunt bonorum. Est bonum, & melius, & optimum. Quod autem primō aurum posuit, vt sermo melius texeretur, siue ad fortitudo dinem, nō ad speciem comparauit. Quia argentū fortius est auro, ideo meliori ponitur loco. Tria sunt ecōtrariō genera malorum: Malum, peius, & pessimum. Quā lignis, feno, & stipulā comparantur. Et vniuscuiusq; opus quale sit, ignis probabit, si cuius opus manserit, quod superedificauit, &c.

¶ *Aurum & argentum non solum non ardent, sed per ignē splendidiōra radiabunt. Ligna verō & cetera cremabuntur. Siue examinationem iudicij, igni voluit comparare, iuxta consuetudinem scripturarum.*

¶ *Si cuius opus arserit, detrimentum patietur.*] Si quis negligenter aut verbo doctuerit, aut exemplo, perdet laborem suum. Quia opus aridum infirmūque perfecit.

¶ *Ipsē autem saluus erit.*] In propria iustitia.

¶ *Sic tamē quasi per ignem.*] Quod si ille non nisi per ignem saluus erit, qui iustus ex proprio est, quia negligente edificauit discipulos: quid de illis fiet, qui & sermone non edificat, & insuper scandalizant exemplo?

¶ *Nescitis quia templum Dei estis, &c.*] Nescitis cuius sitis templum, siue in singulis, siue in vniuersa ecclesia.

¶ *Si quis autem templum Dei violauerit, disperdet illum Deus, &c.*] Siue suum corpus peccando, siue ecclesiam ad prauam doctrinam reducendo: vel certē exemplo proprio destruendo. Solent hunc locum Nouatiani opponere ad pœnitentiam excludendam. Quibus respondendum est ad

A

quid hoc ipsum scribitur: Spem veniæ non habebunt. a ¶ Nemo vos seducat.] Propria vel aliena adulatione deceptus.

b ¶ Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc sæculo: stultus fiat ut sit sapiens.] Hic propriè mundi increpat sapientes, quos humana sapientia non permittebat sentire divina. Aliter. Si quis ad reddendam vicem iniurie, si eadem fecerit, putet se esse sapientem, stultus fiat: In hoc enim sæculo stultus est qui euangelica voluerit implere præcepta. Qui enim percutienti, alteram præbet maxillam, voluntate stultus est, non natura. c ¶ Sapientia enim huius mundi stultitia est apud Deum.] Nihil stultius est quam ut velit se, qui non potest, vindicare: & Deo suam non referuat iniuriam. Et ita de contumelia vindictam apud Deum perdet, & de patientia mercedem. d ¶ Scriptum est: Comprehendam sapientes in astutia eorum.] Ad efugendam manum Dei, nulla suffragatur astutia. e ¶ Et iterum: Dominus nouit cogitationes sapientium: quoniam vanæ sunt.] Nihil utilitatis conferunt ad salutem. f ¶ Nemo itaque gloriatur in hominibus.] In falsis scilicet apostolis, humana tantum sapientibus, cum nec in nobis quidem, sed in eo, cuius & ipsi sumus, sit gloriandum.

B

g ¶ Omnia enim vestra sunt, siue Paulus, siue Apollo, siue Cephas, nos vestri sumus: vos autem Christi: siue mundus, siue vita, siue mors.] Omnia creata sunt propter sanctos: qui cum nihil habeant, possident cuncta. Possumus autem hæc libertatem referre arbitrij, ut quod velint intelligat, siue mortem, siue vitam. h ¶ Siue presentia, siue futura. Omnia enim vestra sunt.] Quod sanctis tam presentia quam futura diuinitus sint attributa: item Christi vitam mortemq; significat. Quoniam propter nos & mortuus est, & resurrexit. i ¶ Vos autem Christi.] Sic est Christus Dei: sicut alibi Deus dicitur Christi, & hoc si de diuinitate velis intelligi. Cæterum hic de assumpti hominis forma tractatur, secundum quam dicitur vnctus. k ¶ Christus autem Dei.] Quasi homo.

CAPVT IV.

Sic nos existimet homo, ut ministros Christi & dispensatores ministeriorum Dei.] Non ut æquales Christo. m ¶ Hic iam quaeritur inter dispensatores, ut fidelis quis inueniatur.] Interrogantis vox est. id est, iam hic vos putatis conscientias iudicari. n ¶ Mihi autem pro minimo est ut à vobis iudicer, aut ab humano die.] Humanum iudicium nullius dico momenti, in quo sepe veritas & iustitia frustratur. Diem enim hominis non concupiui, Hieremias ait. o ¶ Sed neque meipsum iudico.] Ergo qui conscientiam meam optime noui, nihil esse me iudico. Neq; meipsum iudico. p ¶ Nihil enim mihi conscius sum.] Male sentiunt qui dicunt: Nemo potest vitare peccatum. q ¶ Sed non in hoc iustificatus sum.] Hoc pro humilitate dicit.

Hier. 17. b

Nihil enim mihi sum conscius: vnde super homines debeam gloriari. Si hoc Paulus dicit: Quid à nobis dici debeat, cogitandum est. Sed non in hoc iustificatus sum.

r ¶ Qui autem iudicat me, dominus est.] Non in quo me quidam ita laudant: quia ita quisque aliena laude non iustificatur, ut ne maculetur infamia. Vnicuiq; enim apud Deum quod est, non quid dicitur, imputatur. s ¶ Itaque nolite iudicare ante tempus, quousque veniat dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium.] Homo videt in facie, Deus autem in corde. t ¶ Et tunc laus erit vnicuiq; à Deo.] Ille verò laudabilis est, qui Dei testimonio laudatur, apud quæ omnia occulta & inuisa sunt cognita. v ¶ Hæc autem fratres transfigurauit in me, & Apollo propter vos.] Ut à nobis humilitatis sumatis exemplum: ne supra disciplinam scripturæ audeat vnusquisque aduersus alterum pro alio inflari, doctore male contentions euerfore.

x ¶ Ut in nobis discatis, ne supra quam scriptum est: vnus aduersus alterum inpletur pro alio.] Hoc est quod dicit: ne vnusquisque magistrum proprium prædicat, alter aduersus alterum incitetur. y ¶ Quis enim te discernit.] Hic ad ipsos inflatos per eloquentiam verba conuertit: quis te discernit cuius momenti sis. z ¶ Quid autem habes quod non accepisti?] Quid enim boni ex te metipso habes, quod à nullo didiceris: vel Dei dono minime consecutus sis. a ¶ Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non accepisti.] Quasi in proprio gloriaris. b ¶ Iam saturati estis, &c.] Hoc increpatiuo modo legedum vel pronuntiandum est. c ¶ Sine nobis regnatis.] In nullo nostri indigentes. d ¶ Et vti nam regnetis, ut & nos vobiscum regnemus.] Vti nam non essetis falsa gloriatione decepti, forsitan simul regnaremus.

e ¶ Puto enim quod Deus nos apostolos nouissimos ostendit tanquam morti destinatos.] Nos omnium vltimos ad gentes tanquam ad mortem duxerit. f ¶ Quia spectaculum facti sumus huic mundo & angelis & hominibus.] Omnes nostras publicè spectant iniurias, siue vere angeli & homines, siue sancti homines & peccatores. g ¶ Nos stulti propter Christum, vos autem prudentes in Christo: nos infirmi, &c.] Nos tanquam stulti propter Christum omnia sustinemus. Vos autem ita vultis esse Christiani, ut prudentiam sæculi teneatis. Nos infirmi, quia vicem reddere nolumus: Vos autem reddendo, fortes vos esse gloriamini. Nos nihil habentes voluntaria paupertate deiecti: Vos vobis etiam nobilitatem terreni generis vendicatis. h ¶ Vsq; in hanc horam, &c.] Ab initio prædicationis nostræ vsq; in præsens tempus. i ¶ Et esurimus & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cadimur, & instabiles, &c.] Non itamus in sedibus certis, vbique euangelij necessitate iactamur. k ¶ Et laboramus operantes manibus nostris.] Sic tamen operabantur, ut doctrinæ officium magis implerent.

C

D

a ¶ Male-

DHIERONIMUS
TOM. VII. 78

E a ¶ Maledicimur, & benedicimur: persecutionem patimur, & sustinemus: blasphemamur, &c.] Rogamus Deum pro his qui nos blasphemant.

b ¶ Tanquam purgamenta huius mundi facti sumus, &c.] Sicut scriptum est: Iustus immundus est apud malos.

c ¶ Omnium peripsena vsq; adhuc, &c.] Omnium humillimi atq; subiecti.

d ¶ Non vt confundam vos hac scribo, sed vt filios meos charissimos moneo, &c.] Poterant confundi de sua gloria, si eos non reuelaret. Non enim ruborem illorum cupiebat, sed profectum.

e ¶ Nam si decem millia pedagogorum habueritis in Christo, sed non multos patres, &c.] Omnes qui ab alio iam genitis ministrant, patres dici non possunt.

f ¶ Nam in Christo Iesu per euangelium ego vos genui, &c.] In nouam vitam me primam predicante, reformatos vos esse meministis.

g ¶ Rogo ergo vos, imitatores mei estote, &c.] Bonorum filiorum est, in omnibus bonos imitari parentes.

h ¶ Ideo misi ad vos Timotheum, qui est filius meus charissimus & fidelis in domino, &c.] Quanto fidelior e ceteris, tanto charior cunctis.

i ¶ Qui vos commonefaciat vias meas, que sunt in Christo Iesu, &c.] Qui vos & meis literis & suo commoneret exemplo: aliud enim sine alio prodesse non poterat.

k ¶ Sicut vbiq; in omni ecclesia doceo.] Quomodo semper & vbiq; meum exemplum cum doctrina concordat.

l ¶ Tanquam non venturus sim ad vos.] Hic incipit causam fornicationis arguere.

m ¶ Sic inflati sunt quidam. Veniam autem cito ad vos, si dominus voluerit.] Tandem aliquis de scientia falsa se iactat, vsquequo veræ scientiæ prædicator aduenit.

n ¶ Et cognoscam non sermonem eorum qui inflati sunt, sed virtutem, &c.] Examabo non eloquentiæ pompam, sed conuersationis effectum, vbi virtus fidei esse probatur.

o ¶ Non enim in sermone est regnum Dei, sed in virtute, &c.] Hic ostendit nihil prodesse doctrinam absque iustitiæ operibus, ei qui non faciat quæ facienda persuadet.

p ¶ Quid vultis, &c.] Denignus magister discipulorum correctionem in eorum potestate dimittit: vt si penitere velint, clementissimus consolator addeset. Si autem nollent, durus vltor assisteret peccatorum.

q ¶ In virga veniam ad vos, &c.] Quali virga venit Petrus ad Ananiam & Sapphiram, & ipse Paulus ad magum.

CAPVT V.

Omnino auditur, & cat.] Ostendit quare superiora minatus sit.

f ¶ Inter vos fornicatio, & talis fornicatio, &c.] In ecclesia cui vos præesse videmini.

g ¶ Et vos inflati estis, & non magis luctum habuistis, &c.] Vana scientia inflamini, & curam de his qui pereunt, non habetis: vt aut corrigantur, aut ab ecclesia separentur. Cum bonos pastores semper legamus populi dehesse peccata: vt hieron.

Hieron. tom. 8.

remiam, qui ait: Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum? vt ostenderet sibi non affectum doloris, sed lacrymas defecisse.

v ¶ Vt tollatur de medio vestrum qui hoc opus fecit.] Siue homo qui peccauit tollatur, siue satanas eiciatur, dum non habet per quem operetur.

x ¶ Ego quidem absens corpore, præsens autem spiritu iam iudicavi vt præsens.] Præsentem se esse dicit in spiritu, ne ex solo auditu absentem damnasse putaretur: secundum illud Elisei dicentis ad Giezi: Nonne spiritus meus tecum erat in via?

y ¶ Eum qui sic operatus est in nomine domini nostri Iesu Christi congregatis vobis, & meo spiritu cum virtute domini Iesu.] Qui pro me erat præsens, siue in literarum mearum auctoritate, per quam domini quoque virtus affluit.

z ¶ Tradere huiusmodi satanæ in interitum carnis.] Vt arripiendi illum corporaliter habeat potestatem. Quod dum viderit se nec carnis hic, nec in futuro spiritus requiem habiturum, de facto peniteat vt saluetur. Siue sic quisque pro meritis suis de ecclesia pellitur, & satanæ traditur potestati, vt dum caro eius per penitentiam afflictæ quendam interitum patitur, spiritus conseruetur. Habet enim consuetudinem scriptura, vt hominem in parte totum intelligat. Siue ita, quia & hic scripturæ mos est, vt in carne carnales actus interire: in spiritu verò spiritualis cõuerfatio salua fieri demonstretur. Item hic ostendit eiectionem extra ecclesiam rabido ore demonum lacerandam, si permanserit nolens carnis vitia mortificare, vt possit vitam sanctam recuperare.

CAPVT V.

Omnino auditur f inter vos fornicatio: & talis fornicatio qualis nec inter gentes, ita vt vxorē patris sui aliquis habeat. Et vos inflati estis, & nō magis luctū habuistis, vt tollatur de medio vestrū, qui hoc opus fecit. Ego quidē absens corpore, præsens autē spiritu, iā iudicavi vt præsens v eum qui sic operatus est in nomine domini nostri Iesu Christi, congregatis vobis & meo spiritu cum virtute domini Iesu, z tradere huiusmodi satanæ in interitū carnis, a vt spiritus saluus sit in die domini nostri Iesu Christi. b Nō est bona gloriatio vestra. Nescitis, quia modicum fermentū totam massam corrumpit: c Expurgate vetus fermentum, vt sitis noua cōspersio, sicut estis azymi. d Etenim pascha nostrum immolatus est Christus. Itaque epulemur, non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitie, sed in azymis syceritatis & veritatis. e Scripsi vobis in epistola, ne cōmiscemini fornicarijs. Non vtiq; fornicarijs huius mundi, aut auaris, aut rapacibus, aut idolis seruientibus

alio-

delictum, in omnem populum Iudæorum iram Dei legimus aduenisse.

c ¶ Expurgate vetus fermentum, vt sitis noua conspersio, sicut estis azymi.] Nihil in vobis conuersationis pristinæ relinquatis, quod syceritatem possit naturæ corrumpere.

d ¶ Etenim pascha nostrum immolatus est Christus. Itaque epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitie, &c.] Non figura, sed veritas. Et Iudæi quidem septem diebus azyma comedeabant. Nos verò semper, si simpliciter & purè versemur. Quia in septem diebus mundus est factus, qui semper in suo ordine reuoluitur. Et quotidie nobis agnus occiditur, & pascha quotidie celebramus, si fermentum malitiæ & nequitie nō habemus. Quid est enim aliud nisi corruptio naturæ fermentum, quod & ipsum prius à naturali dulcedine recedens ad alterino acrore corruptum est.

e ¶ Scripsi vobis in epistola ne commiscemini fornicarijs, non vti que fornicarijs huius mundi, aut auaris, aut rapacibus, aut idolis seruientibus.] Hoc ipsum in hac epistola ita scripti, non vt à gentibus, sed ab his qui peccant in ecclesia, separemini: sin autem mori debuera-

G Hier. 9. a

4. Reg. 5. g

H

Agor. 5. vbi dicitur, b

A debueratis, quos iccirco precipue viuere interim Deus voluit, quo cohabitatione vestra proficerent infideles.

a ¶ Alioquin debueratis de hoc mundo exisse.] Siste ita, sin autem melius vobis fuerat de hac luce migralle, quam indigere per communionem a gentium confortio separari.

b ¶ Num autem scripsi vobis non commisseri.] Sed magis quod scripsi, hoc est, ne talibus coniungamini.

c ¶ Si is, qui frater nominatur, inter vos est fornicator, aut auarus, aut idolis seruient, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax.] Non ex sola opinione vitandus est. Sed si quis frater solo nomine appellatur, cum fornicator detegatur aut fur, ab hoc separari iubemur, sicut scriptum est: Qui se iungit fornicariis, nequam est: putredo & vermes hereditabunt eum.

Ecc1.19.4

d ¶ Cum huiusmodi nec cibum sumere.] Nec comunem quidem cibum cum talibus participandum esse concessit.

e ¶ Quid enim mihi de his qui foris sunt iudicare?] Hoc est, de infidelibus.

f ¶ Nonne de his qui intrus sunt vos iudicatis? Na eos qui foris sunt, Deus iudicabit.] Nunquid non vos de his solis qui sunt intra ecclesiam iudicatis.

g ¶ Auferte malum ex vobisipsis.] Quo facilius eos possitis docere qui foris sunt.

B

C A P. VI.

Audet aliquis vestrum habens negotium aduersus alterum.] Audet aliquis contra preceptum domini venire, dicentis: Si quis vult tecum iudicio contendere, &c. Notandum quod aliquando apostolus in medio cause quam agit, quosdam sensus inferat, & de latere iacet, quibus explicitis rursus reuertatur ad causam.

Matt.5.f

i ¶ Iudicari apud iniquos, & non apud sanctos.] Hic probatur Christianos tunc iudices non fuisse: quia iniqui dicuntur.

Matt.5.d

k ¶ An nescitis quoniam sancti de hoc mundo iudicabunt?] Quod dominus repromisit discipulis, dicens: sedebunt & vos iudicantes duodecim tribus Israel, etiam omnibus hoc promittens, quicquid fuerint imitati. Nam ex ipsis vnus perit, cuius loco alius successit, cui nihil fuerat repromissum. Paulus quoque & Barnabas apostoli sunt ordinati a sancto spiritu.

l ¶ Et si in vobis iudicabitur mundus.] Siue per vos, vel vestro exemplo.

m ¶ Indigni estis qui de minimis iudicatis. Nescitis quoniam angelos iudicabimus: quanto magis secularia?] Ergo indigni sunt de rebus exiguis iudicare, qui & mundum totum & angelos iudicabunt. Illos angelos qui cum carne no habuerint, peccare voluerunt, hi qui in carne sancti esse voluerunt iudicabunt.

n ¶ Secularia igitur iudicia si habueritis.] Quae de rebus saeculi oriuntur.

o ¶ Contemptibiles qui sunt in ecclesia, illos constituite ad iudicandū.] Possunt de his etiam illi qui minimi sunt in ecclesia iudicare. Item contemptibiles in ecclesia eos iudices dicit, quos appellat in inferioribus infideles.

p ¶ Ad verecundiam vestram dico. Sic non est inter vos sapiens quis-

quam qui possit iudicare inter fratrem suum.] Erubescere debetis, eo quod nemo sit inter vos tam sapiens qui non erit causas inter fratres discernere, vt non necesse sit publice litigare.

C

q ¶ Sed frater cum fratre iudicio contendit, & hoc apud infideles.] Duplex peccatum est, & quod iudicio contenditis, & quia apud infideles vos ad iurgia prouocatis.

r ¶ Iam quidem omnino delictum est in vobis.] Iam hoc solum delictum est quod contra preceptum facitis Christi.

s ¶ Quod iudicia habetis inter vos.] Qui semper pacem habere deberetis, etiam cum rerum temporalium detrimento seruata.

t ¶ Quare non magis iniuriam accipitis: quare non magis fraudem patimini: sed vos iniuriam facitis & fraudatis.] Cum illata secundum euangelij preceptum, & domini exemplum patienter sustinere deberetis, vose contrariò non solum non sufferitis, sed etiam non facientibus irrogatis.

v ¶ Et hoc fratribus.] Quod nec inimicis reddere deberetis, fratribus facere non timeris.

x ¶ An nescitis quia iniqui regnum Dei non possidebunt.] Quod regni Dei non possidebunt, nisi omnia peccata baptismi gratia diluantur.

D

y ¶ Nolite errare, neque fornicarij, neque idolis seruientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque auari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces, regnum Dei possidebunt.] Nolite errare, putantes vobis solam fidem sufficere ad salutem, cum omne peccatum permanens excludat a regno, sicut ad Galatas ait: Manifesta sunt opera carnis, quae sunt fornicatio, immunditia, contentiones, ira, & his similia, quae praedico vobis: quoniam

Gal.4

quae talia agunt, regnum Dei non consequentur. Ideo autem addit, & his similia, ne quis negaret preter haec alia esse peccata, quae regnum Dei prohiberent intrare.

z ¶ Et haec aliquando quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis.] Nolite de praeteritis timere peccatis, tantum ne post baptismum delinquatis. Aut qui vt assoler prauentus fuerit, ad penitentiam conuertatur. Item omnia peccata, baptismi gratia diluantur. Item alia expositio. Hoc contra haereticos dicit, qui Christum & spiritum sanctum a Deo patre separare conantur. Hic enim ostenditur quoniam sicut pater, ita & Christus & spiritus sanctus peccata abluunt, iustificat atque sanctificat.

a ¶ In nomine domini nostri Iesu Christi & spiritus Dei nostri.] Abluti in nomine Christi, sanctificati per spiritum Dei.

b ¶ Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt.] Qui de fornicatione tractabat, voluit gulam & intemperantiam, materiam fornicationis ostendere, & simul destruere. Item hoc dicit: quia liberi sum arbitrij, & licet mihi agere quod velim, non tamen debeo ipse aliquo peccato esse subiectus.

c ¶ Omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigar potestate. Esca ventri, & venter escis.] Licet nobis manducare & bibere: sed si minimum ventri subditi fuerimus, ipsum licitum trahit nos ad illicita, hoc est, ad fornicationem: ita & de omnibus intelligendum, quae cum peccatum non sint, occasiones tamen possunt capere delictorum.

a ¶ Deus

DHIERO
Tom. 7. 8

E

G

a ¶ Deus autem hunc & has destruet. Et hæc duo, id est, escam & ventrem, & hominem his subditum & voluptatibus seruientem. Item in resurrectione mortuorum non destruetur ventris substantia, sed escæ ciborum, & ventris opera cessabunt. Quoniam regnum calorum, sicut idem Apostolus ad Romanos dicit, neque esca neque potus est.

Rom. 14. c

b ¶ Corpus autem non fornicationis sed domino, & dominus corpori. Non fornicationi sed domino exhibetur, & dominus corpori copulabitur. Dominus enim nobiscum est, quandiu fuerimus cum illo, si dereliquerimus eum, & ille nos derelinquet.

c ¶ Deus verò & dominum suscitavit. & nos suscitabit per virtutem suam. Quia caput nostrum suscitabit, & nos suscitabit: si tamè eius mèbra per sanctitatem esse mereamur.

d ¶ Nescitis quoniam corpora vestra membra sunt Christi? Omnis ecclesia corpus Christi est, singuli autem membra.

e ¶ Tollens ergo membra Christi. Tollit Christi membra, id est, abscindit se à corpore Christi, qui iunctus est meretrici.

f ¶ Faciam membra meretricis. Absit. Non dixit, fornicatoris, vt ostenderet eum eiusdem & criminis esse, & nominis, cuius illa est. Apud homines enim minus videtur viri, quàm mulieris admillum.

F

g ¶ An nescitis, quoniam qui adheret meretrici, vnum corpus efficitur: erunt enim, inquit, duo in carne vna. Quomodo cum vxore licite, ita & illicitè cum meretrice vna caro efficitur per amorem.

h ¶ Qui autem adheret Deo, vnius spiritus est. Quomodo per carnis opera, caro fit ita per opera Dei, spiritus efficitur.

i ¶ Fugite fornicationem. Cuius cumen videtis esse grauissimum.

k ¶ Omne enim peccatum quodcumq; fecerit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat. Omne peccatum potest & ab vno committi: qui membrum dici potest, non tamen corpus. In fornicatione autem duo pereunt, etiam corpus. Grauius ergo malum est, in quo duæ animæ moriuntur. Grauari vult fornicationis causam, quæ illis per consuetudinem leuissima videbatur. Item alia expositio. De his qui sunt in coniugio constituti, Apostolus sumit exemplum. Quomodo, inquit, scriptum est. Erunt duo in carne vna, id est, vir & vxor, vnum corpus efficitur: Vnde si aliquis ipsorum fuerit fornicatus, peccat in alium quasi in proprium corpus. Residua autem peccata, specialia vniuscuiusque sunt, nec alterum condemnant.

Gm. 2. d

l ¶ An nescitis, quoniam membra vestra, templum sunt spiritus sancti, qui in vobis est: quom habetis à Deo. Cui grauissimam iniuriam facitis fornicando.

m ¶ Et non estis vestri: empti enim estis pretio magno. Qui non est suus, non debet suæ voluntati seruire, sed illius à quo emptus est, secundum ipsius iussum dicentis: Qui vult post me venire, abneget semetipsum sibi. Si enim homo à seruo pauca pecunia comparato, continuam exigit seruitutem: quanto magis ille qui nos sua morte redemit: Sicut ait Petrus: scientes quòd non corruptibilibus, argento vel auro redempti estis de vana vestra conuersatione patris traditionis, sed pretioso sanguine: quasi agni immaculati & incontaminati Christi. Aliter: Rescindit emptionis pactum quisquis inculcauerit ius testamenti, & à serui conditione alienus est, qui libertate suæ voluntatis non impeditur.

Luc. 9. c

1. Pet. 1. d

n ¶ Glorificate, & portate Deum in corpore vestro. Glorificate Deum actibus vestris, & portate eum, eius imaginem con-

seruando, sicut ait alibi. Sicut portauimus imaginem terreni, ita portemus imaginem celestis.

CAPVT VII.

D Equibus autem scripsistis mihi. Incipit de coniugijs, ante enim expugnauit illicita, quàm de licitis loqueretur.

p ¶ Bonum est homini mulierem non tangere: propter fornicationem autem vnusquisq; suam vxorem habeat, & vnaqueque suum virum habeat. Vxori vir debitum reddat, similiter autem & vxor viro. Bonum fuerat illud quod vobis in primordio prædicauit, hoc est secundum coniugij vsum, non tangere mulierem. Sed quoniam multos incontinentes huic doctrinæ scripsistis refragari, concedatur remedium, ne fornicando moriantur. Ergo hoc Apostoli exemplo, in primis virginitas & continentia prædicatur. Et si quis se incontinentem non erubuerit confiteri, in linguam incontinentiæ reclamanti, non denegetur remedium nuptiarum. Quomodo si peritus medicus inquieto agro, & neganti se posse à pomis omnibus abstinere, concedat aliquantum, ne ille perniciosè præsumat. Incontinentiæ reuera vsum, & tempore, & ætate, & loco, & infirmitate perhibetur. Castitas ve-

ro potest ingeri custodiri. Illud ergo debemus appetere, quod facilius custodire sine impedimento vilo possumus & in perpetuo possidere. Sed obijcere amatores luxuriæ solent. Vt quid ergo prima Dei benedictio, crescere & multiplicare concessit: Vt terra scilicet repleretur: quia iam impleta, debemus ab incontinentia temperare. Sed potuit, inquit, omnes homines de terra formare, si semper illi vsum coniugij non fuerat placiturus. Sed non queritur quid potuit, sed quid fecit, cui omnia possibili sunt. Ipsam denique Eam noluit de terra facere, sed de costa. Si autem putas nobis antiqua tempora in omnibus conuenire, imitare Adam, qui filiam (vt ita dixerim) suam accepit vxorem. Cain similiter, si non pudet & ceteros, qui proprias in matrimonium accepere sorores. Quod si fieri non debet, omnia dominum secundum præsentiam suis temporibus ordinasse credamus, vt qui tunc terram impleri voluit, modò plus diligit castitatem, eui & grande præmium repromittit. Illud etiam dicendum est, quòd nec secundum vetus testamentum, quosdam vxores habuisse videamus. Quia ibi vxores liberorum causa habere permillum est, non propter nimiam libidinem exercendam, qui in hoc etiam animalibus deteriores esse noscuntur, quo necando filios, probant se nõ filiorum causa nupississe. Qui autem ea sola causa coniungitur, statim se abstinet post conceptum. Et cessante iam per ætatem partu, cessat & vsum.

CAPVT VII.

q ¶ Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir: similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. Corpus dicitur omne quod iungitur. Sicut ergo mulier corpus dicitur viri, ita & vir corpus mulieris appellatur. Ideo neque si voluerit mulier contraire, in corpore suo, id est, in vxore, vir poterit dominari. Dubium autem non est, multo magis nolente viro, neque in virum mulierem posse præualere. Quoniam ergo de duobus incontinentibus dicit, concedit ex necessitate Apostolus, vt in idipsum, quia vtrique incontinentes sunt, reuertantur: ne intercedente quacunq; diffensionis causa, ambo fornicationis crimen admittant: quia vtrique sunt incontinentes. Ceterum autem si vnus è duobus, considerans præmium castitatis, voluerit continere, incontinenti assentire non debet: sed ita agere, vt videndo continentiam illius prouocetur incontinens: quia luxuria ad continentiam transire debet, non ad luxuriam continètia

H

A declinare, quamuis plurimę mulieres castitati contradicant. Ita illum qui voluerit continere, agere debere, vt incontinentia assentiat in idipsum: ne, dum ille cōtinet, illa peccet. Anima quę peccauerit, ipsa morietur. Nec enim seruituti subiectus est frater aut soror in eiusmodi. Neq; enim vocauit nos Deus in immunditia, sed in sanctificatione. Aliter: quia voluit viro esse subiectam, solum sibi abstulit libertatem.

a ¶ *Nolite fraudare inuicem, nisi forte ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi, & iterum reuertimini in idipsum.* Negare videtur incontinentes orationi posse vacare: quā in eo vtique minor est communio: quia catechumeni & pœnitentes orant, qui cōmunicare non possunt. Non solum hoc in nouo, sed etiam in veteri testamēto sanctificantur à muliere: vt descendenti domino in montem, assistere mereantur. Hic probatur quid possit perpetua continentia, si tantum valuit triuana. Vnde & in Regnorum libro panem sacerdotalem nō nisi continentes accipiūt. Quam ob causam necessitas legem soluere venialiter potuit suffragio charitatis. Vnde Petrus hortatur nostras orationes minimē impediri debere.

1. Reg. 21.

1. Pet. 3. b

b ¶ *Ne tentet vos satanas propter incontinentiam vestram.* Notādum quōd ad duos respiciens incontinentes, vni non preiudicat cōtinenti. Item ne vno se retrahenti, alius fornicetur.

B

c ¶ *Hoc autem dico secundum indulgentiam, & non secundum imperium. Volo autem omnes vos esse sanctos sicut meipsum.* Hoc vt paruulis indulgeo, non præcipio vt perfectis: nam omnes homines cupio mihi similes inueniri. Noui enim quanta castitas mercede pensetur. Nunquam hoc voluisset apostolus si fieri omnino non possit.

d ¶ *Sed vnusquisque proprium donum habet ex Deo, alius quidem sic, alius verò sic.* Hoc est, proprię voluntatis accepit donatum.

e ¶ *Dico autem non nuptis & viduis.* Incipit aliam causam de innuptis.

f ¶ *Bonum est illis si sic permanserint, sicut & ego.* Magnoperē appetendum est, quod à tanto doctore laudatur.

g ¶ *Quid si non se continent, nubant.* Notandum quōd incontinentibus nuptiæ concedantur.

Gen. 38. f

h ¶ *Melius est enim nubere quā vri.* Malo fornicationis melius est, quod igne punitur: sicut Iudas in Genesi de sua nuru pronunciat.

i ¶ *His autem qui matrimonio iuncti sunt.* Item de coniugijs minimē causa aliqua dimittendis.

k ¶ *Præcipio non ego, sed dominus, vxorem à viro non discedere.* Prohibet dimitti quacunque ex causa, ne alijs coniungantur secundum consuetudinem Iudæorum, quam dominus interdixit, dicens: *Quicumque dimiserit vxorem suam, excepta causa fornicationis, & aliam duxerit, moechatur.* Aliter: *Præcipio non ego, sed dominus, vxorem à viro non discedere.* Non quia in se non habebat Christum loquentem, hæc dicit, se vt ostendat quia ipse dominus per semetipsum de hoc in euangelio dixit.

Matt. 19. b

l ¶ *Quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari, & vir vxorem non dimittat.* Si ob aliquam causam discesserit, alij non nubat, aut suo viro si voluerit, reconcilietur: quia hoc quam alteri nubere melius esse manifestum est.

m ¶ *Nam ceteris dico ego, non dominus.* Consilium do, quod mihi vile esse videtur.

n ¶ *Si quis frater vxorem habet infidelem, & hec consentit habitare cum illo, non dimittat illam: & si qua mulier fidelis habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum illo, non dimittat virum.* Si quis solus crederit è duobus, non quo permiserit fidelem infideli coniungi. Non enim dixit, si quis ducit, sed si quis habet infidelem.

o ¶ *Sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem, & sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem.* Exemplum refert: quia tæpè contigerit, vt lucriferet vir per mulierem. Vnde & beatus Petrus ait: *Vt si qui non credunt verbo, per mulierum conuersationem sine verbo lucrifiant, id est, cum viderint eas in melius commutatas, cognoscant omnes Deilegem ita consuetudine inueterata potuisse mutari.* Item ideo vir & vxor inuicem sanctificantur: quia ex traditione Dei, sanctæ sunt nuptiæ.

1. Pet. 3. a

p ¶ *Alioquin filij vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt.* Si non ita esset vt dico, filij vestri adhuc infideles permanerent: sæpè enim contingeret, vt filij illos parentes qui crediderant, sequerentur. Sub qua spe credi voluit, alterum saluari posse, tã liberorum exemplo, quā coniugis.

D

q ¶ *Quod si infidelis discedit, discedat.* Maritus enim vel vxor non sunt domino præferendi.

r ¶ *Non enim seruituti subiectus est frater vel soror in eiusmodi.* Non enim ita ligatus est in eiusmodi causa, quasi verè illi seruire necesse sit, & propter alterum interire.

s ¶ *In pace autem vocauit vos Deus.* Cæterum non ad dissidium sumus vocati, vtrò ergo discedere non debemus.

t ¶ *Vnde enim scis mulier, si virum saluam facies?* In dubium quidem posuit, sed semper ambigua in melius euenire credenda sunt. Simul querendum, quomodo superius sanctificatus dicatur, de cuius hic salute dubitatur, nisi secundum hunc quem exposuimus intellectum.

v ¶ *Aut vnde scis vir, si mulierem saluam facies.* Si per te credat & salua sit.

x ¶ *Nisi vniciūq; sicut diuisit dominus. Vnumquemque sicut vocauit Deus, ita ambulet, & sicut in omnibus ecclesijs doceo.* Vel cum infideli coniuge, vel etiam cum fidele, siue in præputio, siue circumcisus, seruus aut liber.

y ¶ *Circuncisus aliquis vocatus est, non adducat præputium: in præputio autem aliquis vocatus est, non circumcidatur.* Non putet se superflue circumcisum, nec de hoc pœniteat, fuit enim suo tempore necessarium. Siue hoc modo, Non adducat præputium, quo sine legis ceremonijs viuat: quia tunc quibusdam Apostoli mittebant opera legalia custodire, ne subito à lege retracti, scandalum paterentur. Item alia expositio. Euidens est hoc loco, non hic de circuncisione carnis aut præputio Apostolum loqui: neque enim fieri potest, circumcisum aliquem posse præputium adducere, sed ad eos sermo est, qui sunt in coniugio constituti: hoc enim dicit. Si quis ad fidem Dei accesserit vxorem non habens: postmodum gentilem coniugem non debet accipere. Si autem in tali copula constitutus, ad fidem fuerit vocatus, non debere eum coniugale vinculum soluere.

a ¶ Cir-

DHIERO
T. M. 7. 8

- E** a ¶ Circumcisio nihil est, & præputium nihil est, sed observatio mandatorum Dei.] Hoc tempore nec prodesse poterit, nec obesse.
- b ¶ Vnusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat: seruus vocatus es, non sit tibi cura.] Christianæ religioni conditio non potest obesse seruili, ne dicas ergo, quomodo Deo possum placere, qui seruus sum? Deus enim non conditionem aspicit, sed voluntatem quærit & mentem.
- c ¶ Sed & si potes fieri liber, magis vttere.] Vsq; adeo non prodeit libertas, nec seruitus nocet. Itē similiter ad eos qui matrimonio iuncti sunt, Apostolus loquitur, dicens. Sed & si potes liber fieri, magis vttere: si tamē tibi pudice volenti seruire, nō fuerit molesta: quando fuerit tuo consortio, etiam ipsa ad Deum possit conuerti.
- d ¶ Qui enim in domino vocatus est seruus, libertus est domino, similiter qui liber vocatus est, seruus est Christi.] Qui hominis seruus est, liber est Deo: & qui hominibus liber est, seruus est Christi. Ambo ergo vnū sunt. Non est enim peronarum acceptio apud Deum.
- e ¶ Pretio empti estis, nolite fieri serui hominum. Vnusquisque ergo in quo vocatus est frater, in hoc permaneat apud Deum.] Pretio empti estis, hoc est, Christi sanguine comparati, nihil ergo propter homines faciatis, sicut alibi ait. Non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes, sed quasi serui Christi, facientes voluntatem Dei ex animo, &c.
- f ¶ De virginibus autem.] Et de hoc consuluerant vbi esset præcepta virginitas.
- g ¶ Præceptum domini non habeo.] Quod sub præcepto est si non impleatur, punit. Impletum morte tantum caret: quia nihil ex se dat, sed quod debet exoluit.
- h ¶ Consilium autem do.] Consilium est autem Saluatoris dicentis. Sunt qui se castrauerunt propter regnum celorum.
- i ¶ Tanquam misericordiam consequutus à domino.] Suo exemplo docet, non nisi in domino gloriam.
- k ¶ Vt sim fidelis.] Domini mei semper seruitio occupatus.
- l ¶ Existimo ergo hoc bonum esse.] Hic existimo, non pro dubio posuit, sed pro certo, sicut & illud: Puto enim quod & ego spiritum Dei habeo.
- m ¶ Propter instantem necessitatem.] Id est, præsentis vitæ sollicitudinem, quæ multum potest obesse iustitiæ: & qua præcipue iuncti matrimonijs implicantur.
- n ¶ Quoniam bonum est homini sic esse.] Duplex bonum est, & sollicitudinis mundi carere, & virginittatis præmium expectare.
- o ¶ Alligatus es vxori, noli querere solutionem: solutus es ab vxore, noli querere vxorem.] Ita vult solutos non ligari: quomodo nec solui dissidio ligatos admittit.
- p ¶ Si autem acceperis vxorem, non peccasti: & si nupsit virgo, &c.] Quia liberæ voluntatis es, si non vis esse maior, esto vel minor. Nuptiæ enim peccatum non sunt: sed per sollicitudinem mundi qui nubunt, legem seruire vix possunt. Aliter: Illos dicit non peccare si nubant, qui nondum Deo vouerint castitatem. Caterum qui vel in corde suo promisit, si aliud fecerit, habet damnationem: quia primam fidem irritam
- fecit. Quod enim erat licitum, per votum sibi fecit illicitum: sicut Anania & Sapphira, quibus de pretio possessionis suæ retinere nihil licuit: Ob quam causam & subita morte prostrati sunt.
- q ¶ Tribulationem tamen, &c.] Maledictio se Eua subiicientes, siue sollicitudinem sæcularis tribulationis & tristitiæ patientur.
- r ¶ Ego autem vobis parco.] Vobis virginibus, vt minori labore maiorem possitis implere iustitiam.
- s ¶ Hoc itaque dico fratres.] Hic omni intentione etiam habentes vxores ad cōtinentiam cohortatur: vt multo magis sua deat nō nubere non habentes.
- t ¶ Tempus breue est, &c.] Tempus vitæ nostræ modicum asserit: vt doceat voluptatem, quæ cito finitur, non magnoperè appetendam, sed magis concupiscendū esse æternum præmium castitatis.
- u ¶ Et qui flent, tanquam nō flentes: & qui gaudent, tanquam non gaudentes: & qui emunt, tanquam non possidentes: & qui vtuntur hoc mundo, tanquam non vtantur.] Quia & istud in breuitranfibit: tempus enim omnis rei sub sole, tempus plangendi, &c.
- x ¶ Præterit enim figura huius mundi.] Hoc sæculum, quasi umbra pertransit. Nolite ergo de eo multum esse solliciti, ne huius possessione perdati æternam. Et figuram quærentes, incipiat amittere veritatē. Hic enim mundus, imago futuri est. Si ergo talis est imago, ipsa veritas qualis est? Vnde si hoc tam impense diligitis, quanto magis illud impensus amare debetis? Nam sæculū hoc nos dimissuros, quotidiana morientium exempla testantur. An fortè nos solos credimus immortales, quasi non simus ex hominibus generati? Vnde sapiens semper aliorū casibus emendatur, dicente scriptura: Cor sapientis in domo lactus. Hic enim finis omni homini: & cui vult, dabit bonum in corde suo.
- y ¶ Volo autem vos sine sollicitudine esse.] Debemus & nos velle, quod Apostolus velle se dicit: ne incontinentes, contra eius videamur facere voluntatem.
- z ¶ Qui sine vxore est, &c.] Multum nobis expedit sollicitudine carere mundana, ne fortè spinæ suffocent semen, & dicere incipiamus: Villam comparavi, boues emi, vxorem duxi: ad cenam venire non possum.
- a ¶ Quomodo placeat vxori.] Quale est vxori magis velle placere quam Deo.
- b ¶ Et diuisus est.] Quod diuisum est, vnū non potest esse: quia vnitas diuisionem omnino non accipit.
- c ¶ Et mulier innupta & virgo cogitat quæ domini sunt, vt sit sancta corpore & spiritu.] Corpore, ab vsu coniugali: spiritu, à rerū mundanarum sollicitudine: dum tota diuino seruitio mancipatur.
- d ¶ Quæ autem, &c.] Nuptam viro placere asserit cogitando quæ mundi sunt, innuptā verò de eo quod illi nulla cura sit sæculi. Quæ ergo virū non habet, & tamē quæ mundi sunt, cogitat: cui placere desiderat? Nonne incipiet illi nupta præponi, quæ cogitando mundana, complacet vel marito: cum hæc nec marito quem non habet, possit placere, nec Deo.
- e ¶ Porro hoc ad vilitatem vestram dico: non vt laqueum, &c.] Necessitatem illis videtur imponere: Dicit, se quid illis expediat

G
Acto. 8.

H

Ecclesi. 7. a

Luc. 14. d

Matt. 19. h

F
Ephes. 6. a

A

expediat commonere eos. Simul attende: quia si hoc illis vile erat quod Apostolus suadebat: illud minus vile erat quod illi volebant.

a ¶ Si quis autem turpem se videri existimat super virgine sua, quod sit superadulta. Turpis videri potest, si cupientem virginem suam, nubere non permittat: & illa fuerit fornicata. Item hoc loco non parentes dicit virginum filiarum: neq; enim potestatis illorum potest esse propositum alienae continentiae: sed vnumquemq; habere propriae carnis arbitrium, eam in corruptam seruare.

b ¶ Et ita oportet fieri, quod vult faciat, non peccat, si nubat. Si ita necesse fuerit propter filiae voluntatem: nam parentes quidem vsque ad legitimam aetatem custodire debent & docere, quod melius est: si autem illa noluerit, fiat quod necesse est.

c ¶ Nam qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens sua voluntatis: hoc iudicauit in corde suo, seruare virginem suam, bene facit. Ille firmus statuit, cuius puellae consensus, patris firmauerit voluntatem. Et non illum compellit filiae necessitas facere quod nolebat, sicut illum de quo supra loquitur est.

d ¶ Igitur & qui matrimonio iungit virginem suam, bene facit: & qui non iungit, melius facit. Ita concludit virginum causam, vt eas faciat in omnibus meliores. Vnde prudētibus semper meliora & perfectiora sectanda sunt: quia nec in saecularibus & caducis norunt mediocribus esse contenti.

e ¶ Mulier alligata est legi, quanto tempore vir eius viuuit. Hic incipit de bigamis & viduis.

f ¶ Quod si dormierit vir eius, liberata est à lege, cui autem vult, &c. Secundum legem libera facta est vinculo coniugali. Quod si nec tunc continere voluerit, cōceduntur illi etiam secundae nuptiae, tantum vt in fidelium ritu non nubat.

g ¶ Beatior autem erit, si sic permanserit secundum meum consilium. Beata habens maritum, si custodiat castitatem. Beatior vidua: quia minor in labore, maiorem inueniet castitatē. Beatissima virgo, quae sine labore ad summum praemium possit peruenire.

h ¶ Puto autem quod & ego spiritum Dei habeam. Ne meum consilium tanquam humanum contemnat.

CAPVT VIII.

DE his autem quae idolis sacrificantur. Incipit de idolothytis, de quibus etiam dixerat. Quia quidam in templis edebant, idolum nihil esse dicentes: & creatura Dei se debere vti; & errabant verisimilis ratione decepti, hoc increpandum Apostolus dicit ad eos qui habent scientiam iudicandi, nihil esse quod idolis immolatur. Hoc ergo ait.

k ¶ Scimus, quia omnia scientiam habemus. Id est, non omnibus est notitia. Et nos omnes nouimus sicut vos: sed sunt aliqui qui ignorant.

l ¶ Scientia inflat. Illa scientia quae ex sensu proprio & humano descendit, eos qui praeter eam diuinam non habuerint, inflat: & quae coniecturis magis nititur, quam exemplis. Ceterum si diuina inflat, vt quidam putant, quare illos amplius

vult docendo inflare: Et in principio ipsius epistola, gratias se dicit Deo agere, quod omni scientia sint repleti, suū quoq; alibi proponit exemplū dicens: Et si imperitus sermone, sed non scientia. Saep̄ etiam arguit ignorantes. Et ignorantiam tenebris comparauit. Galatas aequae stultitia notat, nec non

Ephesijs lumen sapientiae suppliciter deprecatur.

m ¶ Caritas verò edificat. Quia non quaerit quae sua sunt, sed quae edificent fratres.

n ¶ Si quis autem se existimat scire aliquid, nondum cognouit, &c. Si quis sibi videretur sapiens, stultus est: quoniam verè sapiens est, in sapientiore se omnibus arbitrat. Vnde Salomon ait: Vidi virum qui sibi sapiens esse videbatur, & spem habuit insipiens magis quam ille.

o ¶ Si quis autem diligit Deum, hic cognitus est ab eo. Ille diligit Deum, qui edificat fratres, sicut dicitur Petro. Si amas me, pasce oves meas.

p ¶ De eis autem quae idolis immolantur, scimus quia nihil est idolum in mundo, & quod nullus est Deus, nisi vnus. Repetit quod superius dixerat se scire, & quid sit, euidentius ostendit.

q ¶ Nam & si sunt qui dicantur dii, siue in caelo, siue in terra: si quidem sunt dii multi, & domini multi. In caelo, angeli: & sancti, in terra, de quibus dicitur. Ego dixi, dii estis: & domini sunt sanctorum, quos iudicabunt, de quibus dicitur: Iudicabunt nationes, & dominabuntur populis.

r ¶ Nobis tamen vnus est Deus pater. Cuius virtute ex nihilo omnia sunt creata. Item hunc locum haeretici ita accipiunt, personam patris filijque separantes, vt dicant vnum Deum

patrem, ex quo omnia, & dicunt domino, id est, Christo esse maiorem, per quem omnia. Haec autem & filio sicut patri esse communia, idem Apostolus ad Romanos docet, dicens.

Quis enim cognouit sensum Domini, id est, Christi, non Dei patris, sicut ille dicit & intet, dicens. Quia ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia. Item per quem, etiam Deo patri ascribit, idem Apostolus in eadem epistola dicens. Fidelis Deus per quem vocati estis in communionem filij eius IESV Christi Domini nostri.

s ¶ Ex quo omnia, & nos in illo, & vnus Dominus Iesus Christus. Calumniam ex hoc loco commouent Ariani, quod cum vnus tantū Deus dicitur pater, filius à Deitate seiuñctus sit. Quibus respondendum: si ideo non est filius Deus, quia vnus est Deus pater. Ergo & pater non erit dominus, quia vnus est Dominus Christus. Si enim autem pater non excluditur à dominatione, nec filius à Deitate: sed vtrumque vtrique commune est.

t ¶ Per quem omnia, & nos per ipsum. Per filium omnia facta sunt: sed & nos per ipsum sumus saluati.

u ¶ Sed non in omnibus est scientia. Non omnes sciunt: quia per contemptum idolorum, & non magis venerationis gratia manducatis.

x ¶ Quidam, &c. Quidam ignari sic habent: adhuc in conscientia sua, quomodo antequam crederent, manducabant.

y ¶ Esca autem nos non commendat Deo. Sicut dicit Aggaeus propheta: Et si manducastis & bibistis, nonne vobis manducastis & bibistis?

z ¶ Neque enim si manducauerimus, abundabimus, & cetera. Cui enim

C

1 Pet. 2.6

1 Cor. 12.2

D

1 Pet. 1.2

Sapi. 3.6

Rom. 11.4

1 Cor. 1.2

Aggai. 2

DHIERON
TOM. 7. 8

E enim dubium est, nullum neque manducando abundare, neque non manducando egere: cum econtrario illis magis formidanda inopia sit, qui gulam retinere non norunt. Sed quia magnitudini fidei suae, quae idolis immolata sunt vesci, ascribentur: ideo Apostolus neque in illis edendis fidei abundantiam, neque in non edendis inopiam esse testatur.

a ¶ Videte autem ne forte haec licentia vestra b offendiculum fiat infirmis. c Si enim quis viderit eum qui non habet scientiam in idolo recubentem, &c. d Quicumque scandalizauerit unum de pusillis istis, expedit ei ut mola asinaria suspendatur collo eius, & mittatur in profundum maris. Quanto grauior poena illos expectat, ut ad comparationem illius, hoc quod grauisimum est, leue putetur. Et notandum quod in Christo peccare dixit, qui in membro peccauerit Christi.

d ¶ Quapropter si esca scandalizat fratrem meum, &c. Non solum esca, sed omnia quae scandalizare poterunt fratrem.

CAPVT IX.

F Non sum liber, non sum Apostolus. Sicut alij? Nunquid non sum, suam illis replicat formam: quod etiam licita contempserit, ne alij eius infirmarentur exemplo.

f ¶ Nonne Christum Iesum Dominum nostrum vidi? Nonne opus meum vos estis in domino? Et si alij non sum Apostolus, sed tamen vobis sum. Ad quos non sum directus a domino, id est, ad Iudaeos.

g ¶ Nam signaculum apostolatus mei vos estis in domino. Indicium apostolatus meum est, quod per me domino credidistis, signis & virtutibus prouocati.

h ¶ Mea defensio apud eos. Inde Apostolus esse defensor.

i ¶ Qui me interrogant, haec est. In Graeco habet, iudicant.

k ¶ Nunquid non habemus potestatem manducandi & bibendi? Habemus potestatem concelsam a domino de sumptu vestro viuendi, sine nostro labore.

l ¶ Nunquid non habemus potestatem sororem mulierculam circunducendi. Non dixit, mulieres ducendi, ne de vxoribus dicere putaretur: sed circunducendi, inquit, per prouincias, quae necessaria de suis facultatibus ministrarent.

m ¶ Sicut & ceteri Apostoli & fratres Domini & Cephas? Aut solus ego & Barnabas non habemus potestatem hoc operandi? Non illos condemnat, sed suum dat exemplum. Illi enim fidelioribus praedicabant: & apud Iudaeos antiqua haec erat consuetudo, ut necessaria doctoribus a discipulis praebentur: quod gentes adhuc rudes poterat scandalizare.

n ¶ Quis militat. Alijs etiam exemplis probat sibi debitum hoc finit.

o ¶ Suis stipendijs vnquam. Suis, & non publicis, vel eorum pro quibus militat.

p ¶ Quis plantat vineam, & de fructu eius non edit: quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat? Per comparationem vineae & gregis, populum vult intelligi: sicut ibi: Vineam de Aegypto transtulisti. Et iterum: Da vobis pastores secundum cor meum: & pascite vos cum disciplina.

q ¶ Nunquid secundum hominem haec dico? Id est, nunquid proprio tantum sensu loquor?

r ¶ An & lex haec non dicit? Scriptum est enim in lege Moysi, &c. Quomodo ergo ei de pecoribus cura est? Et ad Ionam de Ninive dicitur: in qua sunt homines & pecora multa: Sed de ipsis propter hominem cui creata sunt, cura est: nam deficiente homine, & ista deficiunt: non tamen proprie Dei curam merentur.

s ¶ Quoniam debet in spe qui arat arare: & qui triturat in spe fructus percipiendi. Debet fructum sui laboris percipere: & qui triturat, debet de ipsa area manducare.

t ¶ Si nos vobis spiritualia seminauimus: magnum est, si nos carnalia vestra meramus. Si vobis spiritualia & diuina seminauimus, nunquid grauabimus vos, si a vobis, quae carni opus sunt, velimus accipere?

u ¶ Si alij potestatis, &c. Si illi a vobis acceperunt, quibus minime debeatur. Pseudoapostoli scilicet, quos nihil vobis certum est contulisse: quanto magis nos accipere poterimus, si vobis esse vtile sentiremus.

x ¶ Sed non vsi sumus hac potestate, &c. Hoc est, fame & sitim, nuditatem libentissime toleramus: ne per nos aduersarijs occasione accepta deuorantibus offendatis. Aut ne cui praedicatio nostra in aliquo reprehensibilis videatur, auaritia suspicione maculata.

y ¶ Nescitis quoniam qui in sacro operantur, quae de sacro sunt, edunt: & qui altario deseruiunt, cum altario participant. Apud Iudaeos secundum consuetudinem veteris testamenti, etiam hoc exemplum eadem repetendo confirmat.

z ¶ Ita & dominus ordinauit his, qui euangelium annuntiant, de euangelio viuere: ego autem nullo horum vsus sum. Dicens: Dignus est operarius mercede sua.

a ¶ Non autem scripsi haec, vti fiat in me. Non haec idcirco scribo, ut vel modo fiat quod ante factum sit: sed vobis exempla praebere tam proprii, quam alieni discriminis: saltem ab illicitis abstinere, cum videatis me aliorum causa salutis, debita non minus quam licita contempsisse.

b ¶ Bonum est enim mihi magis mori, quam ut gloriam meam quis euacuet. Etiam si fame moreret, propositum meum, de quo ante Deum glorior, nunquam potest immutari.

c ¶ Nam & si euangelizauero, non est mihi gloria, necessitas enim mihi incumbit. Cum omnia feceritis praecipua, debita vos

dicite

G

Psal. 79. a Hier. 3. c

Deut. 25. c

H

Matt. 18. a

A

dicite perfoluisse. Non enim aliquid amplius fecistis, unde gloriari possitis.

a ¶ *Vt enim mihi est, si non euangelizauero.*] Damnationem habeo.

b ¶ *Si enim volens hoc ago, mercedem habeo, &c.*] Tunc magis videbitur voluntarium, si amore eius licita contemnantur.

c ¶ *Qua est ergo merces mea, &c.*] Quali interroget, unde maiorem possit habere mercedem: & ipse respondet, si gratis annuntiem, nec acceptam exterceam potestatem.

d ¶ *Nam cum liber essem ex omnibus, omnium me seruum feci, &c.*] Cum posse vti libertate mea, & de ceteris non curare: omnibus tamen compassus sum, vt eos facerem saluos.

e ¶ *Et factus sum Iudeis tanquam Iudeus, vt Iudeos lucrarer.*] Quando se purificauit in templo: quod tempore gratia sciebat esse superfluum.

f ¶ *His qui sub lege sunt, quasi sub lege essem.*] Ostendit quomodo fuerit cum ipsis & ipse Iudeus. Potest & ita intelligi, quod Samaritanos dixerit esse sub lege, qui legem tantum Moyssi videntur accipere.

g ¶ *Cum ipse non essem sub lege, &c.*] Non est sub lege litera, qua peccatoribus data esse perhibetur.

h ¶ *His qui sine lege erant, &c.*] Sine lege litera: & a gentibus imprimis solam fidem querebat, quasi non haberet precepta legis Christi, qua illos obseruare doceret: siue in eo quo illos ad fidei credulitatem non tam legalibus doctrinis, quam rationabilibus argumentis prouocabat. Sicut Athenis fecisse perhibetur, philosophos & paganos per philosophiam & ararum titulum exhortando, dum dicit: Circumui aras vestras: & vt quidam vestrum dixerunt.

i ¶ *Cum sine lege Dei non essem, &c.*] Contra Arianos & Photinianos, quod Deus sit Christus. Etiam hoc notandum quod nouum testamentum lex appellatur.

k ¶ *Factus sum infirmis infirmus, vt infirmos lucriferem.*] Propter infirmos olera manducaui, cum securus possem carnis velsci promiscuis.

l ¶ *Omnibus omnia factus sum, vt omnes facerem saluos.*] Non aliquid mihi, nec quaerens quod mihi vtile est, sed quod multis. Item aliter, in his qua superius memorauimus: non vt quidam male existimant, illum etiam illicitis consensisse.

m ¶ *Omnia autem facio propter euangelium, vt particeps eius efficiar.*] Vt in eo partem merear habere cum sanctis.

n ¶ *Nescitis quod hi qui in stadio, &c.*] Hic stadij cursum, iustitiae vel fidei coparauit: quia quomodo illic cum omnes intra stadij currunt: non nisi qui bene cucurrerit, dignus praemio iudicatur: ita & hic quamuis intra fidei metas, cuncti credentes contineantur: soli tamen qui iuste vixerint, praemium caeleste percipient. Item hoc loco inter eos qui in stadio currunt, vnum accipientem palmam: significat omnem recte fidem tenentem, & precepta seruantem.

o ¶ *Omnis autem qui in agone, &c.*] Ab omnibus escis, quae cursum eorum impedire consueuerunt.

p ¶ *Et illi quidem vt corruptibilem coronam accipiant: nos autem incorruptam.* Ego igitur sic, &c. sed castigo corpus, &c.] Non in vanum curro vel fingo certamen, sed castigo corpus meum, & seruituti subijcio per abstinentiam & afflictionem atque labores, sicut alibi ait: In ieiunijs multis, in vigilijs, in fame &

fieri, in frigore & nuditate, in laboribus, in carceribus, &c. Sicut ad Hebraeos, prophetas, & alios sanctos pallos multa talia memorauit.

q ¶ *Ne forte cum alijs praedicauerim, &c.*] Non faciendo quae dico.

CAPVT X.

Nolo enim vos ignorare fratres, &c.] Ne quis confidens in eo solum, quod baptizatus est: aut in esca spirituali vel potu, putet sibi Deum parere, si peccauerit: tale patrum proponit exemplum, quo ostendat tunc ista merito profutura, si pracepta seruentur.

r ¶ *Et omnes in Moyse baptizati sunt, &c.*] In Moyse, qui Christi typum gerebat. Item haec in illo tempore quasi in vmbra & typo fiebant, non in veritate: postea vero praesentia Christi complentur.

s ¶ *In nube & in mari.*] Quia & nubis proprium humorem portat.

t ¶ *Et omnes eandem spirituales escam manducauerunt, &c.*] Manna, figura corporis Christi fuit.

x ¶ *Bibebant autem de spirituali consequente eos petra, &c.*] Ostendit Apostolus: quoniam populus Israel quam diu in deserto fuit, per omne iter eorum sequebatur eos petra. Vnde populo cum omni substantia sua fluente suffecerunt: donec peruenientes in terram Moab, putent effoderit aquarum: terra re promissionis in proximo constituta.

y ¶ *Petra autem erat Christus.*] Quia Christus erat postmodum secutus: cuius figuram tunc petra gerebat. Idcirco pulchre dixit, consequente eos petra.

z ¶ *Sed non in pluribus eorum beneplacitum est Deo, &c.*] Ita ergo & vobis erit, si eos volueritis peccando imitari.

a ¶ *Hac autem in figura facta sunt nostri, &c.*] Iplis vere facta sunt quae in figura erant nostra: vt timeamus talia agere, ne talia incurramus. Omnia enim quae in populo Israel illo tempore facta sunt in figura, nunc in nobis in veritate celebrantur. Sicut enim illi per Moysem ex Aegypto liberati sunt: sic nos per quemlibet sacerdotem & doctorem de saeculo liberamur. Deinde Christiani facti ducimur per deserta, vt per exercitum contempus mundi & abstinentiae, in obliuione nobis eant Aegypti voluptates: ita vt nesciamus ad saeculum repedare. Cum vero baptismi mare transumus, tunc nobis diabolus cum suo exercitu tanquam Pharaon demergitur. Deinde manna cibamus, & potum accipimus de Christi latere emanante. Claritas quoque scientiae tanquam columna ignis, in nocte saeculi demonstrantur: & in tribulationis aestu, diuinae consolationis nube protegimur. Post quae omnia si peccauerimus, ista nobis sola suffragari non poterunt: sicut & ad Hebraeos dicitur: irritam quis faciens legem Moyse, duobus aut tribus testibus, sine vlla miseratione puniatur: Quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcauerit, &c.

a ¶ Neque

C

Hebr. 11.8

D

Hebr. 10. c

DHIERON
TOM. 7. 8

E

a ¶ Neque idololatra efficiamini, sicut quidam ex ipsis, &c.] In idolo recumbentium vsque adeo negotium aggrauauit, ut illos idololatas fuisse definiat.

b ¶ Neque fornicemur, sicut quidam ex ipsis fornicati sunt, &c.] Notandum quod non solum idololatra perire dicuntur.

c ¶ Neque tentemus Christum, &c.] Et hic Christus Deus ostenditur: quia Deum dixisse legitur, tentauerunt me decies.

Num. 14
Psal. 77.

d ¶ Tentauerunt, & a serpentibus perierunt.] Dicentes nunquid potest Deus parare mensam in deserto?

e ¶ Neque murmuraueritis, sicut, &c.] In tribulationibus propter Christum.

f ¶ Hac autem omnia in figura, &c.] Omnia quae illis contigerunt, secundum facta sua quidem receperunt: sed tamen ideo scripta sunt, ne nos putemus impunè peccare. Si enim adhuc paruulis & rudibus non peperit: quanto magis nobis qui legem perfectionis accepimus, non parcat, si talia fecerimus?

g ¶ In quos fines saeculorum deueniunt.] In quos tota temporum perfectio decurrit.

h ¶ Itaque qui se existimat stare, &c.] Videat, ne per hoc ipsum cadat, quod stare firmiter gloriatur: siue videat ne fallatur.

i ¶ Tentatio vos apprehendat, &c.] Non vobis venit extrinsecus ista tentatio, quam vobis sponte generatis: quam etiam sit tormentis cogere minis, admittere non deberetis. Hoc ideo dicit: quia spontanea voluntate, immolata idolis manducabant.

k ¶ Fidelis autem Deus est, qui non patietur vos tentari, &c.] Qui se pollicitus est sui nominis causa tribulationem patientibus affuturum, ut ibi: Multae tribulationes iustorum, &c.

l ¶ Sed faciet etiam cum tentatione prouentum, ut possitis sustinere.] Non amplius vobis tribulatione venire patietur, quam sustinere possitis.

m ¶ Propter quod charissimi mihi, fugite ab idololatra cultura, &c.] Propter omnia quae superius comprehendit.

n ¶ Calix benedictionis cui benedicimus.] Ideo primum calicem nominauit, ut possit de pane latius disputare.

o ¶ Nonne communicatio sanguinis Christi est? Sicut ipse Saluator dicit: Qui manducat carnem meam, & biberit sanguinem meum: in me manet, & ego in eo.

p ¶ Et panis quem frangimus, nonne participatio corporis domini est? Quoniam vnus panis & vnum corpus multi sumus.] Ita & panis idololatriae, demonum participatio esse monstratur.

q ¶ Omnes quidem de vno pane & de vno vno calice participamus.] Ita si cum idololatriae de vno pane comedimus, vnum cum illis corpus efficiamur.

r ¶ Videte Israel secundum carnem.] Carnalis Israel carnales hostias offerebat: sicut spiritualis, sacrificia spiritualia offert Christo. Item ideo secundum carnem, quod iuxta litteram non spiritualiter seruierunt.

f ¶ Neque qui edunt hostias, participes sumus altaris? Sicut illi edentes hostias participes fiebant diuini altaris, ita isti similiter idololorum.

t ¶ Quid ergo dico quod idolis immolatum sit aliquid, &c.] Prauenit, ne quis diceret: Ergo dicitis vim aliquam habere idolum,

a ¶ Neque idololatra efficiamini, sicut quidam ex ipsis; quae admodum scriptum est. Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. b Neque fornicemur, sicut quidam ex illis fornicati sunt: & ceciderunt vna die vigintitria millia. c Neque tentemus Christum, sicut quidam eorum tentauerunt, & a serpentibus perierunt. e Neque murmuraueritis, sicut quidam eorum murmurauerunt: & perierunt ab exterminatore. f Haec autem omnia in figura continebantur illis: scripta sunt autem ad correptionem nostram, in quos fines saeculorum deueniunt. h Itaque qui se existimat stare, videat ne cadat. i Tentatio vos non apprehendat, nisi humana. k Fidelis autem Deus est, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis: sed faciet etiam cum tentatione prouentum, ut possitis sustinere. m Propter quod charissimi mihi: fugite ab idololatra cultura. Ut prudenter loquor, vos ipsi iudicate quod dico. n Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? p Et panis quem frangimus, nonne participatio corporis domini est? Quoniam vnus panis & vnum corpus multi sumus: q omnes quidem de vno pane & de vno calice participamus. r Videte Israel secundum carnem. s Nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris? t Quid ergo dico quod idolis immolatum sit aliquid, aut quod idolum sit aliquid? Sed quae immolant gentes, demonijs immolant, & non Deo. Nolo autem vos socios fieri demoniorum. u Non potestis calicem Domini bibere, & calicem demoniorum. Non potestis mensam domini participes esse, & mensam demoniorum. x An emulamur dominum? y Nunquid fortiores illo sumus? z Omnia mihi licent: sed non omnia expediunt. a Omnia mihi licent: sed non omnia aedificant. Nemo quod suum est querat, sed quod alterius. b Omne quod in macello venit, manducate: nihil interrogantes propter conscientiam. c Domini est terra & plenitudo eius. d Si quis vocat vos infidelium ad cenam, & vultis ire, omne quod vobis apponitur, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam. Si quis autem dixerit: hoc immolatum est idolis, nolite manducare propter illum qui indicauit, & propter conscientiam. e Conscientiam autem dico non tuam, sed alterius. f Ut quid enim libertas mea iudicatur ab aliena conscientia? g Si ego cum gratia participo, quid blasphemor pro eo quod gratias ago: a Siue

u ¶ Non potestis calicem domini bibere, & calicem demoniorum, &c.] Non potestis & Dei & demonum esse participes.

x ¶ An emulamur dominum.] Alij codices habent: Ipsi me zelauerunt in domino, hoc est, ad zelum prouocauerunt.

y ¶ Nunquid fortiores illo sumus? Qui ista non fecit: nam si scisset, hanc fidem firmissimam comprobare, in hoc quoque dedisset exemplum.

z ¶ Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt.] Omnia quae a lege non prohibentur, licent: quia per se non habent peccatum, sed non semper expediunt: quia occasionem nonquam generant delinquendi.

a ¶ Omnia mihi licent, sed non omnia aedificant, &c.] Omne quod expedit, licet: non omne quod licet, expedit: sed nos a Apostoli exemplo & Christi non debemus illa tantum considerare quae licent: sed illa potius quae nobis expediunt & aedificant fratres, ut non queramus quae nobis solis temporaliter profint, & alijs forte nocent.

b ¶ Omne quod in macello venit, manducate: nihil, &c.] Si vultis manducare carnes, saltem de macello comparate, tantum ne in idolo comedatis: & nolite interrogare vtrum immolatae sint, ne cognoscetes vos, omnia immolata esse respondent: & non possitis propter conscientiam manducare.

c ¶ Domini est terra & plenitudo eius.] Si domini sunt, munda sunt omnia simpliciter ventibus.

d ¶ Si quis vocat vos infidelium ad cenam, & vultis, &c.] Concessit ire, si velint. Tunc sane debet Christianus ad infidelem ire, si nouit esse profectum: sicut Saluator quia ad hoc ibat, ut aut signa faceret, aut doceret: sicut apud Phariseum, primo ipsum docuit non diuites pascedos esse, sed debiles. Deinde simul discumbentes docuit humilitatem etiam in accubitu custodire. Postremo legis peritos arguit arrogantes: eo quod nec ipsi redarguerent superbiam, nec alios paterebantur.

e ¶ Conscientiam autem dico non tuam, sed alterius.] Ne quis putet illa vos quasi sancta comedere.

f ¶ Ut quid enim libertas mea iudicatur ab aliena conscientia? Hoc est, ad quem profectum ita vtror libertate mea, ut me alius reprehendat.

g ¶ Si ego, &c.] Non ideo sub gratia sumus, ut sub libertatis specie, occasionem demus infidelibus blasphemandi.

a ¶ Siue

u ¶ Quia ad hoc ibat, ut aut signa faceret, aut doceret: sicut apud Phariseum, primo ipsum docuit non diuites pascedos esse, sed debiles. Deinde simul discumbentes docuit humilitatem etiam in accubitu custodire. Postremo legis peritos arguit arrogantes: eo quod nec ipsi redarguerent superbiam, nec alios paterebantur.

e ¶ Conscientiam autem dico non tuam, sed alterius.] Ne quis putet illa vos quasi sancta comedere.

f ¶ Ut quid enim libertas mea iudicatur ab aliena conscientia? Hoc est, ad quem profectum ita vtror libertate mea, ut me alius reprehendat.

g ¶ Si ego, &c.] Non ideo sub gratia sumus, ut sub libertatis specie, occasionem demus infidelibus blasphemandi.

a ¶ Siue

G

H

A

a ¶ *Sine ergo manducatis, &c.* Nihil magis agendum est Christiano, quam ut in omni opere eius, Dei gloria prædicetur: nec aliquid faciat, unde Christi doctrina possit in aliquo reprehendi.

b ¶ *Sine offensione estote Iudæis & gentibus, &c.* Quia & Iudæi tanquam de idololatrijs scandalum patientes, credere non audebant: & gentes in colendis idolis firmabatur: & Christiani tali destruebatur exemplo.

c ¶ *Sicut & ego per omnia omnibus placeo, &c.* Ego me sic exhibeo ut omnibus placeam ad profectum. Si quis me sine causa odisse voluerit, ego non sum in culpa. Nunquam Apostolus ipse se laudat: non se ad extolentiam laudat, sed suo exemplo illos prouocat ad profectum. Unde & nos ad hoc solū debemus velle placere, ut sicut illius tantum Deus nostrā noverit conscientia: quia nō hoc propter fauorem, sed propter salutem hominum facimus.

CAPVT XI.

Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Christus nihil propter se fecit aut passus est, sed salutis causa multorum. Item qui non querit ea quæ sibi solī expediant, sed & pluribus, ut salui fiant, ipse imitator est Christi, qui pro nobis & passus est, & mortuus.

c ¶ *Laudo autem vos fratres, quod per omnia mei memores estis.* Incipit de velamentis: & laudando ad rationē prouocat: quia in hac causa auctoritatem legis non habet quam profert. Hæc irridendo Apostolus dicit, quod eius præcepta minime seruentur.

f ¶ *Et sicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis.* Quasi legem præcepta mea tenetis, scientes illū in me spiritum loqui, qui in lege locutus est & propheta.

g ¶ *Volo autem vos scire.* Etiam in hoc volo vos instruere, ut illud similiter tenetis.

h ¶ *Quod omnis viri caput, Christus est.* Vir nulli subiectus est, nisi Christo, qui & homo, & Deus est. Mulier verò, & Christo & viro debet esse subiecta.

i ¶ *Caput autem mulieris, vir.* Secundum ordinē naturalem. Cæterum in Christo Iesu neque masculus, neque femina, sed voluit eas esse subiectas.

k ¶ *Caput verò Christi, Deus.* Secundum assumpti hominis formam. Item ideo caput Christi Deus: quoniam susceptam incarnationem secundum hominem, deitasque in eo inerat, gubernabat: sicut idem Apostolus alibi dicit: *Deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi.*

l ¶ *Omnis vir orans vel prophetans.* Siue docens, siue futura prædicans.

m ¶ *Velato capite, deturpat, &c.* Venit ad causam: quia & viri comam nutriebant: & mulieres nudo capite procedebant in Ecclesiam, gloriantes in crinibus: quod non solum inhonestum erat, sed etiam concupiscentiæ fomenta præstabat. Vir ergo ut liber, nō debet habere velamen, cuius caput est Christus. Mulier verò debet esse velata, ut ostendatur, quia debet esse humilis & subiecta.

n ¶ *Omnis autem mulier orans aut prophetans non velato, &c. velet caput suum, &c.* In suo sexu, aut in domo.

o ¶ *Vir quidem, &c.* Ergo nec comam nutrire.

* Sine ergo manducatis, siue bibitis, vel aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite. b Sine offensione estote Iudæis & gentibus, & Ecclesiæ Dei: c sicut & ego per omnia omnibus placeo, non querens quod mihi vtile est: sed quod multis, ut salui fiant.

CAPVT XI.

Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Laudo autem vos fratres, quod per omnia mei memores estis: f & sicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis. g Volo autem vos scire, h quod omnis viri caput, Christus est: i caput autem mulieris, vir: k caput verò Christi, Deus. l Omnis vir orans vel prophetans m velato capite, deturpat caput suū. n Omnis autem mulier orans aut prophetans nō velato capite, deturpat caput suum. Vnum enim est, ac si decaluetur. Nam si non velatur mulier, tondeatur. Si verò turpe est mulieri tonderi ut decaluari, velet caput suum. o Vir quidem non debet velare caput suū; p quoniam imago & gloria Dei est: mulier autem gloria viri est. q Non enim vir ex muliere est, sed mulier ex viro. r Etenim non est creatus vir propter mulierem, sed mulier propter virum. s Ideo decet mulier velamen habere super caput suum, t & propter angelos. u Veruntamen neque vir sine muliere, neque mulier, &c. Consoletur illas, ne nimium eas grauasse videatur: & nec vir sine muliere potest nasci, nec mulier sine viro.

x ¶ *Nam sicut mulier de viro, &c.* Hoc est, in principio. Potest & ita dici: Sicut Eua ex Adam, ita secundum hominem Christus ex Maria.

y ¶ *Omnia autem ex Deo.* Contra Manichæos, qui negat carnem factam à Deo.

z ¶ *Vos ipsi iudicate, &c.* In ipsorum iudicio ponit, ut sua conscientia conuincantur.

a ¶ *Nec ipsa natura docet vos.* Potest dici, si hoc natura est, quare nō ab omnibus gentibus custoditur? quia illi à natura deciderunt, sicut ex multis alijs comprobatur. Denique sine lege viuunt: & si apud illos lo-

queretur Apostolus, alijs rationibus vteretur.

b ¶ *Quod vir quidem si comam nutriat, ignominia est illi: mulier verò si comam nutriat, gloria est illi.* Nazarci vt comam nutrirent, ex Dei præcepto deuotissimè faciebant.

c ¶ *Quoniam capilli pro velamine dati sunt ei.* Exposuit quod dixerat, si non velatur & tondeatur.

d ¶ *Si quis autem videtur contentiosus esse.* Præuenit illos, ne quis diceret: vbi scriptum est, vel alijs argumentis huic resisteret rationi.

e ¶ *Nos talem consuetudinem non habemus.* Siue contendendi, siue talia faciendi.

f ¶ *Neque Ecclesia Dei.* Quæ mansuetudini potius quam contentionibus studet.

g ¶ *Hoc autem præcipio.* Considerandum est, quid audierit à domino ille seruus, qui solum acceptum talentum custodiuit. Unde non est laudandus qui non semper crescit in melius: quia fides eo perfectior esse debet, quo senior. Miserum autem est, si semper infans lacte potetur: aut qui literis studet, hoc solum habeat, quod in primis rudimentis accepit. Quanto igitur magis ille sine spe est, qui nō solum non proficit, sed etiam deficit, & illud ipsum penitus obliuiscitur, quod accepit.

h ¶ *Non laudans quod non in melius, sed in deterius conuenitis.* Subauditur vituperatio, quod in deterius proficitis.

a ¶ Primum

p ¶ *Quoniam imago & gloria Dei, &c.* Vir ad imaginem Dei factus est: & ideo liber est. Mulier verò ad viri similitudinem est formata: unde iubetur esse subiecta.

q ¶ *Non enim vir ex muliere est, sed mulier ex viro.* Ex costa scilicet viri.

r ¶ *Etenim non est, &c.* Vir propter seipsum factus est: mulier verò ad viri adiutorium creata est.

s ¶ *Ideo debet mulier velamen habere super caput suum.* Velamen signum potestatis esse declarat.

t ¶ *Et propter angelos.* Item hoc loco angelos, ecclesijs præsidetes dicit, sicut & Malachias propheta testatur, sacerdotem angelum esse, dicens. Labia enim sacerdotis, custodiunt scientiam. Et legem requirent ex ore eius: quia angelus domini exercituum est. Siue verè propter honorem angelorum, qui Ecclesiæ assistere perhibentur.

u ¶ *Veruntamen neque vir sine muliere, neque mulier, &c.* Consoletur illas, ne nimium eas grauasse videatur: & nec vir sine muliere potest nasci, nec mulier sine viro.

x ¶ *Nam sicut mulier de viro, &c.* Hoc est, in principio. Potest & ita dici: Sicut Eua ex Adam, ita secundum hominem Christus ex Maria.

y ¶ *Omnia autem ex Deo.* Contra Manichæos, qui negat carnem factam à Deo.

z ¶ *Vos ipsi iudicate, &c.* In ipsorum iudicio ponit, ut sua conscientia conuincantur.

a ¶ *Nec ipsa natura docet vos.* Potest dici, si hoc natura est, quare nō ab omnibus gentibus custoditur? quia illi à natura deciderunt, sicut ex multis alijs comprobatur. Denique sine lege viuunt: & si apud illos lo-

queretur Apostolus, alijs rationibus vteretur.

b ¶ *Quod vir quidem si comam nutriat, ignominia est illi: mulier verò si comam nutriat, gloria est illi.* Nazarci vt comam nutrirent, ex Dei præcepto deuotissimè faciebant.

c ¶ *Quoniam capilli pro velamine dati sunt ei.* Exposuit quod dixerat, si non velatur & tondeatur.

d ¶ *Si quis autem videtur contentiosus esse.* Præuenit illos, ne quis diceret: vbi scriptum est, vel alijs argumentis huic resisteret rationi.

e ¶ *Nos talem consuetudinem non habemus.* Siue contendendi, siue talia faciendi.

f ¶ *Neque Ecclesia Dei.* Quæ mansuetudini potius quam contentionibus studet.

g ¶ *Hoc autem præcipio.* Considerandum est, quid audierit à domino ille seruus, qui solum acceptum talentum custodiuit. Unde non est laudandus qui non semper crescit in melius: quia fides eo perfectior esse debet, quo senior. Miserum autem est, si semper infans lacte potetur: aut qui literis studet, hoc solum habeat, quod in primis rudimentis accepit. Quanto igitur magis ille sine spe est, qui nō solum non proficit, sed etiam deficit, & illud ipsum penitus obliuiscitur, quod accepit.

h ¶ *Non laudans quod non in melius, sed in deterius conuenitis.* Subauditur vituperatio, quod in deterius proficitis.

a ¶ Primum

E

a ¶ *Primum quidem conuenientibus vobis in Ecclesiam.* Incipit de Sacramento.

b ¶ *Audio scissuras esse inter vos, & ex parte credo.* Secundum quod mihi à domino reuelatum est, siue quia scio contentiosos vos esse.

c ¶ *Nam oportet & hæreses esse, &c.* Quia tales contentiones habetis, necesse est vtriusque ad hæreses peruenire. Sicut si dicas, ille qui tantum bibit, necesse habet inebriari. Itē non hoc dicit Apostolus, quia debent esse hæreses, sed quia inter se scissuras habebat: ideo dicit, oportet hoc esse, & necesse est hæreses esse.

d ¶ *Conuenientibus ergo vobis in vnum, iam nō est dominicam, &c.* Iam non est dominica, sed humana quando vnusquisque tantam cœnam propriam solus inuadit: & alij qui non obtulerunt, non impetunt, ita vt magis propter saturitatem, quam propter mysterium videamini conuenire. Caterum dominica cœna omnibus debet esse communis: quia ille omnibus discipulis suis qui aderant, equaliter tradidit sacramenta. Cœna autem ideo dicitur: quia dominus in cœna tradidit sacramenta. Item hoc ideo dicit: quia in Ecclesia conuenientes oblationes suas separatim offerebant, & post communionem quærunt; eis de sacrificijs superfluens, illic in Ecclesia communem cœnam comedentes, pariter consumebant.

e ¶ *Et alius quidem esurit, alius autem ebrius est.* Quicumque non obtulisset, non communicabat: quia omnia soli qui obtulerant, insuuebant. Quidam hunc locum ad illos referunt qui epulas in Ecclesia faciebant. Aliter. Quidam esurit, quidam ebrius est: ideo dicit, quia superuenientibus mediocribus & volentibus sumere sacramenta, deerant: quoniam ab illis qui obtulerant oblationes in communi conuiuio, fuerant cuncta consumpta.

f ¶ *Nunquid domos non habetis ad manducandum & bibendum?* Si vultis saturari, domi manducate. Sanctificatio enim etiam in paruo consistit.

g ¶ *Aut Ecclesiam Dei contemnitis.* Facientes eam triclinium epularum.

h ¶ *Et confunditis eos qui non habent?* Confundebantur, ab omnibus denotari: cum ita debeant communicare, vt eum qui obtulerit, nemo cognoscat.

i ¶ *Quid dicam vobis? laudo vos, in hoc laudo.* Sicut in alijs laudauit vbi laudabiliter egit, in hoc omnino non laudo.

Gal. 1. b k ¶ *Ego enim accepi à domino, quod & tradidi vobis.* Non est meum quod vobis tradidi, sed à domino illud accepi, sicut ipse alibi dicit. Non ab hominibus, sed omnia à Deo didicisse.

l ¶ *Quoniam Dominus Iesus.* Iam hinc quasi oblitus commemorat, quam magnum sit huius mysterij sacramentum.

m ¶ *In qua nocte tradebatur.* Id est à Iuda.

n ¶ *Accipit panem, & gratias agens, &c.* Hoc est, benedicens, etiam passurus, vitamam nobis commemorationem, siue memoriam dereliquit. Quemadmodum si quis peregre proficiscens aliquid pignuset, quem diligit, derelinquat, vt quotiescumque illud viderit, possit eius beneficia & amicitias memorari, quod ille si petere dilet, sine ingenti desiderio non potest videre vel flere.

o ¶ *Hoc est corpus meum, &c.* Qui manducat corpus meum, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo. Vnde agnoscere se debet, quisque Christi aut corpus edit, aut sanguinem bibit, ne quid indignum ei faciat, cuius corpus effectus est.

p ¶ *Hic calix nouum testamentum est.* Quia vetus hoc per sanguinem animalium portendebat.

q ¶ *In meo sanguine hoc facite.* Et vetus & nouum per sanguinem dedicatur: quia sine morte firmum esse non potest testamentum.

r ¶ *Quotiescumque bibetis, &c.* Ideo hoc Saluator tradidit Sacramentum, vt per hoc semper comemoremus: quia pro nobis est mortuus. Nam & ideo cum accipimur à sacerdotibus, commonemur: quia corpus & sanguis est Christi, vt beneficijs eius non existamus ingrati.

s ¶ *Quotiescumque enim manducabitis panem, &c.* Siue ipsi mysterio nunciatis, siue in cordibus vestris agnoscitis.

t ¶ *Donec veniat.* Tamdiu memoria opus est, donec ipse venire dignetur.

u ¶ *Itaque quicumque, &c.* Sicut scriptum est. Omnis mandus manducabit. Et iterum: Anima que manducaverit immunda, exterminabitur de populo suo. Et ipse Dominus ait: Si ante altare recordatus fueris, quia habet fratrem tuum aliquid aduersum te, relinque munus tuum ante altare, & vade reconciliari fratri tuo. Prius ergo peccata curanda est conscientia, si in nullo nos reprehendit, & sic aut offerre, aut communicare debemus. Quidam sanè

dicunt: quia non indignum, sed indignè accipientem reuocet à sancto. Si ergo etiam dignus indignè accedens retrahitur, quanto magis indignus, qui non potest accipere dignè: Vnde oportet otiosum cessare à vitijs; vt sanctum domini corpus, sanè percipiat.

x ¶ *Reus erit corporis & sanguinis domini.* Quia tanti mysterij sacramentum pro vili despexerit.

y ¶ *Probet autem seipsum homo, &c.* Si in linteam, vel vas sordidum, non illud mitte audeat: quanto magis in corde polluto, quam immunditiam Deus super omnia execratur, & quæ sola iniuria eius est corpori. Nam & Ioseph ille iustus propterea sindone munda inuolutam in sepulcro nouo corpus domini sepeliuit, præfigurans corpus domini accepturos, tam mundam mentem debere habere, quam nouam.

z ¶ *Quoniam manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit.* Dupliciter reus effectus, præsumptionis scilicet, & peccati.

a ¶ *Non diiudicans corpus Domini.* Non discernens à cibo communi.

b ¶ *Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi.* Quod si nosmetipsos diiudicarem, non vtrique diiudicaremur. Erat præterea correptio, & nunc est: sed quia multi alia patiuntur, putamus consuetudinis esse quod culpæ est. Tribus sanè causis infirmitates adueniunt corporales. Aut ex tentatione, sicut Iob & Tobias: aut ex peccato, sicut Alaph regi, & his qui in præsentia ab Apostolo arguuntur: aut ex aliqua intemperantia, vt Timotheo, & his qui iubentur medicam honorare. Huic tantum causæ, humana potest succurrere medicina. Item significat Corinthios propter supra dictum peccatum, agrotatione & imbecillitate & morte à domino esse correptos.

a ¶ *Dum*

G

Exod. 30. d

Matt. 5. d

H

Marc. 15. d

A

a ¶ Dum iudicamur autem, à domino corripimur, &c.] Corruptio paterna est pietatis, vt poeniteamus, ne cum infidelibus mundi damnemur in æternum.

b ¶ Itaque fratres mei, cum conuenitis ad manducandum, inuicem expectate, &c.] Quia nemo alium expectabat, vt communiter offerretur.

c ¶ Vt non in iudicium conueniatis.] Non in sanctificationem, sed ad iudiciũ conueniebant.

d ¶ Cetera autem cum venero, disponam.] Cetera de ipsius mysterij sacramento.

CAPVT XII.

DE spiritualibus autem. Incipit de spiritualibus sacramentis. Crescente fide, iam linguarum gratia, quam propter infideles acceperant, desinebat: hinc ergo plurimi cõtristati, adhuc etiam hanc gratiam habentibus inuidebant: omnibus donis hanc maiorem esse putantes.

f ¶ Nolo vos ignorare fratres.] Nolo vos huius mysterij nescire rationem.

g ¶ Scitis autẽ quoniam cum gentes essetis ad simulacra muta.] Hoc est, irrationabiles, secundum prophetam dicentem. Similes illis sunt qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis.

h ¶ Prout ducebamini euntes.] A Magis vel auripicibus idolorum.

i ¶ Ideo notum vobis facio, quod nemo in spiritu Dei loquens, &c.] Vtinam irrationabiles mobilesque non fitis: cum religione enim & mores mutare debetis, & nosse vestra fidei rationem.

k ¶ Et nemo potest dicere: Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto.] Quomodo ergo operarios iniquitatis dominus cognosceret, si etiam virtutes sint operati, & Deus malis operibus denegatur: Sed nemo potest in Spiritu sancto dominum appellare, nisi qui eum & verbis & operibus cõfiteatur. Item docet Corinthios: nisi in Spiritu sancto, hoc est, in bonis operibus cõuersantes, Dominum Iesum dicant, eis prodesse non posse, sicut & ipse Dominus in Euangelio dicit. Non omnis qui dicit mihi, Domine Domine, introibit in regnum celorum: sed qui facit voluntatem patris mei.

l ¶ Diuisiones vero gratiarum sunt, &c.] Hic vult ostendere gratiã Spiritus sancti diuisiones esse, non ipsius. Et quamuis hic locus proprie contra Macedonios faciat, qui Spiritum sanctum negant esse Deum. Dicendo enim semper idem, omnia se dicere de Spiritu sancto declarat. Sed & paulõ p̄d̄t ait. Hæc autem omnia cooperatur vnus atque idem spiritus, vt eum Deum & Dominum demonstraret. Tamen contra Arianos non mediocre est argumentum, qui de hoc calumniari solent, quod primõ Pater, secundo Filius, tertio Spiritus sanctus nominatur. Hic enim istum ordinem permutauit. Item manifesta prædicatio est, vnus Deitatis atq; substantiæ Patrem & Filium & Spiritum sanctum esse, qui potestatem vt Dominus & Deus, singulis quibusq; vt vult, gratiarum dona largitur.

m ¶ Vnicuiq; autem datur manifestatio spiritus ad vtilitatem.] Vt appareat illum Spiritum sanctum accepisse.

n ¶ Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ.] Sapientiæ sermo est, sapienter & aptè ac rationabiliter loqui, & posse differere, vel docere quod norit sanè. Qui ex dono habet sapientiæ sine suo conatu loquitur & labore, & nemo illi sicut beato Stephano præualet contraire. Ad vtilitatem:

& incredulorum, vt credant: & credentes, vt firmentur.

o ¶ Alij autem sermo scientiæ secundum eundem spiritum.] Vt sciat legis mysteria explanare, vel vt præterita nouerit, & æstimet de futuris.

p ¶ Alteri fides in eodem spiritu.] Hic fides, prodigia faciendã, quæ montes transferat. Abusuẽ enim rem posuit pro effectu.

q ¶ Alij gratia sanitarum in vno spiritu.] Vt curet ægros.

r ¶ Alij operatio virtutum.] Opus virtutis est, dæmonia eijcere, vel mortuos suscitare.

s ¶ Alij prophetia.] Hoc est, vt futura prædicet.

t ¶ Alij discretio spirituum, alij genera linguarum.] Vt qualis vel quo spiritu veniat vel loquatur, intelligat.

u ¶ Alij interpretatio sermonum.] Alius interpretati poterat, quæ alius loqueretur.

x ¶ Hæc autem omnia operatur vnus atque idem spiritus.] Si omnia vnõ spiritus operatur, quare cõtristatis, quod aliam gratiam accepistis, & alium quasi maiorem partem inualerit, æmularis, cum hoc non nostra, sed in donatis sit positum potestate.

y ¶ Si uident singulis prout vult.] Sic quoque spiritum domini dicit, dum non iustus, sed voluntarius operatur.

z ¶ Sic enim corpus vnum est, & membra habet multa. Omnia autem membra corporis cum sint multa, vnum tamen corpus sunt.] Per comparisonem corporis, ostendit nõ naturam membrorum: sed officia esse diuersa, & neminem debere curare cuius sit officij, dum omnes vno eodemq; spiritu animentur. Summi exemplũ ex humano corpore, vt doceat ita esse ecclesiasticum in Christo vnum corpus, sicut sunt membra in corpore hominis, ne aduersum alterum, alter infletur.

a ¶ Et ita Christus.] Notandum quod Christus per corpus suum dicatur Ecclesia.

b ¶ Etenim in vno spiritu omnes nos in vnum corpus baptizati sumus, siue Iudei, siue gentiles, siue serui, siue liberi.] Vt vnum corpus efficiamur in Christo. Quorum ergo spiritualia & celestia communia sunt, debent terrena & carnalia communiter possidere, secundum sententiam prophetæ, Nomen patris vnus est omnium: Item hic manifestè ostenditur quoniam qui baptizantur in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, in vna baptizantur substantia: quoniam trinitas Deitatis non habet diuersitatem, dicente Apostolo.

c ¶ Et omnes in vno spiritu vocati sumus.] Quasi potionati spiritu, quem accipiunt baptizati per manus impositionem.

d ¶ Nam & corpus.] Reuertitur ad exemplum.

e ¶ Non est vnum membrum, sed multa.] Non potest totum corpus, vnum officium agere, sed vnum quodque membrorum id agit, ad quod aptum est.

f ¶ Si dixerit pes.] Pes Ecclesia dici potest, qui ad intercedendum egreditur.

g ¶ Quoniam non sum manus.] Manus, est ille qui operatur.

a ¶ Non

D. HIERONIMUS
TOM. VI. 78

Psal. 134.

Matt. 7. c

Malac. 2. b

E

a ¶ Non sum de corpore, &c.] Dicebat enim non esse se de corpore: quia hanc, quam alij acceperunt gratia, non habebat.

b ¶ Si totum corpus oculus, vbi auditus?] Si omnes scientes, vbi sunt auditores?

c ¶ Si totum auditus, &c.] Si omnes auditores, quis erit boni odoris malive discretor, vt vnū corpus efficiamur in Christo.

d ¶ Nunc autem posuit Deus membra, &c.] Sicut in corpore apte & ordinatē constituta sunt membra: ita & in ecclesia vnusquisque à Deo ad id, quod aptus est, ordinatur.

e ¶ Quid si essent omnia vnum membrum, &c.] Si omnes vnā gratiam haberent, reliquæ vbi essent: nec corpus iam poterant esse, sed membra.

f ¶ Nunc autem multa quidem membra, vnum autem corpus.] Hoc est, humanum, quod multa membra ostendit.

g ¶ Non potest autem oculus dicere manui, &c.] Ideo inuicem indigemus, vt magis ac magis charitas confirmetur. Nam si vnus omnia haberet, aduersus ceteros inflaretur.

h ¶ Aut iterum caput pedibus.] Sacerdos est caput: infirmi, pedes ecclesie. Si dixerit auricula, quæ sapiens auditor est: Nam auris inter cetera auferri dicitur à Iudæa per Efaïam prophetam: Non sum oculus, non sum ex corpore, non ideo non est de corpore.

i ¶ Non estis mihi necessarij.] Oculi est qui intelligit, os ille qui docet vel loquitur linguis.

k ¶ Sed multo magis, &c.] Membra quæ spernit in Ecclesia, maioris vtilitatis esse probantur, sicut in corpore sine manibus, & pedibus viuunt, sine intellitis omnino non viuunt.

l ¶ Et que putamus ignobiliora membra esse corporis.] Non quò verè sint talia.

m ¶ His honorem abundantiorē circumdamus.] Cùm cautius vestimentis & diligentius contemplantur.

n ¶ Et que inhonesta sunt nostra, abundantiorē honestatē habent. Honestatē autem, &c.] Quæ per se pulchra sunt, nullius tegminis egent pulchritudine, vt est caput & manus.

o ¶ Sed Deus temperauit corpus, &c.] Minoribus maiora dona concedens, vt qui honore minor erat, gratia abundaret.

p ¶ Vt non sit schisma in corpore.] Vt pro inuicem solliciti simus, dum alterutro indigemus, ne quis sequatur, & gratia & honore priuatum.

q ¶ Sed in idipsum pro inuicem solliciti sint membra.] Sicut oculi viam pedibus præident, & manus pro toto corpore operantur, & omnia alterutrum membra deseruiunt.

r ¶ Et si quid patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra.] Si vnum membrum dolet, totum corpus affligitur, & ad sanitatem eius membra omnia collaborant.

s ¶ Sive gloriatur vnum membrum, congaudent omnia membra.] Sicut ait Salomon: Corde lætante, vultus floret. Nos autem compassionem & congratulationem in contraria permutamus.

t ¶ Vos autem estis corpus Christi.] Hoc est Ecclesia de car-

ne eius, & de ossibus eius, sicut ad Ephesios ait.

u ¶ Et membra de membro.] Toti, corpus: singuli, membra.

x ¶ Et quosdam quidem posuit Deus.] Modò ipsum vult membrorum ordinem demonstrare.

y ¶ In ecclesia primò Apostolos.] Non in synagoga, ne puremus eum de antiquis dixisse prophetis, sicut erat Agabus, ceterum patriarchas quoque debuerat nominare.

z ¶ Secundò prophetas, &c.] Prophetæ sunt qui explanant obicura prophetarum, & qui homines exhortantur, sicut alibi dicit: Nam qui prophetat, hominibus loquitur ad edificationem, exhortationem, & consolationem.

a ¶ Deinde virtutes, &c.] Hic virtutes, signa maiora significat.

b ¶ Oportulationes.] Hoc est aduertoria. Vnde Paulo in visu dicitur à viro Macedone: Veni, adiuua nos.

c ¶ Gubernationes, &c.] Qui sciunt singulos, prout apti sunt gubernare.

d ¶ Nunquid omnes Apostoli, &c.] Hoc est quod superius dixerat, Si essent omnia vnum membrum, vbi corpus.

e ¶ Aemulamini autem charismata meliora.] Hoc est, sectamini prophetas.

f ¶ Et adhuc excellentiorē.] In Græco habet super modum.

g ¶ Viam vobis demonstro.] Charitatem, per quam peruenitur ad Deum. Vult nos magis illa quaerere, quæ ex nobis sunt, & ad vitam profunt, quàm signa, quæ non sunt in nostra potestate posita.

h ¶ Et si habuero prophetiam, &c.] Hic futura prædicare, mysteriorum cognitio est, & omnium secretorum. Scientia verò, nosse omnia quæ fuerunt & sunt. Si ista omnia tam magna sine charitate nihil sunt: quanto magis sine abstinentia, ieiunio, & his similibus, in quibus sibi plerique relicta charitate gloriantur?

i ¶ Et omnem scientiam.] Et hic scientia magna: quia cum his computatur, etiam si minor sit charitate.

m ¶ Et si habuero omnem fidem, ita vt montes, &c.] Hic intelligitur magna fides esse, quæ in euangelio grano sinapis comparatur, quæ nõ propter modicitatem, sed propter integritatē, vel vigorem appolita est. Notandum sanè, quod inter cetera etiã omnis fides, quæ mōtes trãserat, sine charitate nõ proficit.

n ¶ Et si distribuero in cibis pauperum omnes facultates.] Apostolus de summo charitatis bono tractans, magnis eam proculdubio rebus prætulisse credendus est, neque enim potuerunt rei summæ comparari non magnæ, quod ex ipsis speciebus agnoscitur. Nam linguis hominum loqui & angelorum, & habere prophetiam, & omnia mysteria nosse, omnemque scientiam possidere, & habere omnem fidem, &

ignibus

in ci-

sta omnia tam magna sine charitate nihil sunt: quanto magis sine abstinentia, ieiunio, & his similibus, in quibus sibi plerique relicta charitate gloriantur?

l ¶ Et omnem scientiam.] Et hic scientia magna: quia cum his computatur, etiam si minor sit charitate.

m ¶ Et si habuero omnem fidem, ita vt montes, &c.] Hic intelligitur magna fides esse, quæ in euangelio grano sinapis comparatur, quæ nõ propter modicitatem, sed propter integritatē, vel vigorem appolita est. Notandum sanè, quod inter cetera etiã omnis fides, quæ mōtes trãserat, sine charitate nõ proficit.

n ¶ Et si distribuero in cibis pauperum omnes facultates.] Apostolus de summo charitatis bono tractans, magnis eam proculdubio rebus prætulisse credendus est, neque enim potuerunt rei summæ comparari non magnæ, quod ex ipsis speciebus agnoscitur. Nam linguis hominum loqui & angelorum, & habere prophetiam, & omnia mysteria nosse, omnemque scientiam possidere, & habere omnem fidem, &

ignibus

in ci-

sta omnia tam magna sine charitate nihil sunt: quanto magis sine abstinentia, ieiunio, & his similibus, in quibus sibi plerique relicta charitate gloriantur?

l ¶ Et omnem scientiam.] Et hic scientia magna: quia cum his computatur, etiam si minor sit charitate.

m ¶ Et si habuero omnem fidem, ita vt montes, &c.] Hic intelligitur magna fides esse, quæ in euangelio grano sinapis comparatur, quæ nõ propter modicitatem, sed propter integritatē, vel vigorem appolita est. Notandum sanè, quod inter cetera etiã omnis fides, quæ mōtes trãserat, sine charitate nõ proficit.

n ¶ Et si distribuero in cibis pauperum omnes facultates.] Apostolus de summo charitatis bono tractans, magnis eam proculdubio rebus prætulisse credendus est, neque enim potuerunt rei summæ comparari non magnæ, quod ex ipsis speciebus agnoscitur. Nam linguis hominum loqui & angelorum, & habere prophetiam, & omnia mysteria nosse, omnemque scientiam possidere, & habere omnem fidem, &

G

1. Cor. 14.

Act. 16. b.

H

CAPVT XIII.

SI linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æsonans, aut cymbalum tinniens. Et si habuero prophetiam, & noverim mysteria omnia, & omnē scientiam: & si habuero omnē fidē, ita vt montes transferam, charitatē autē nõ habuero, nihil sum. Et si distribuero

in ci-

sta omnia tam magna sine charitate nihil sunt: quanto magis sine abstinentia, ieiunio, & his similibus, in quibus sibi plerique relicta charitate gloriantur?

l ¶ Et omnem scientiam.] Et hic scientia magna: quia cum his computatur, etiam si minor sit charitate.

m ¶ Et si habuero omnem fidem, ita vt montes, &c.] Hic intelligitur magna fides esse, quæ in euangelio grano sinapis comparatur, quæ nõ propter modicitatem, sed propter integritatē, vel vigorem appolita est. Notandum sanè, quod inter cetera etiã omnis fides, quæ mōtes trãserat, sine charitate nõ proficit.

n ¶ Et si distribuero in cibis pauperum omnes facultates.] Apostolus de summo charitatis bono tractans, magnis eam proculdubio rebus prætulisse credendus est, neque enim potuerunt rei summæ comparari non magnæ, quod ex ipsis speciebus agnoscitur. Nam linguis hominum loqui & angelorum, & habere prophetiam, & omnia mysteria nosse, omnemque scientiam possidere, & habere omnem fidem, &

ignibus

in ci-

sta omnia tam magna sine charitate nihil sunt: quanto magis sine abstinentia, ieiunio, & his similibus, in quibus sibi plerique relicta charitate gloriantur?

l ¶ Et omnem scientiam.] Et hic scientia magna: quia cum his computatur, etiam si minor sit charitate.

m ¶ Et si habuero omnem fidem, ita vt montes, &c.] Hic intelligitur magna fides esse, quæ in euangelio grano sinapis comparatur, quæ nõ propter modicitatem, sed propter integritatē, vel vigorem appolita est. Notandum sanè, quod inter cetera etiã omnis fides, quæ mōtes trãserat, sine charitate nõ proficit.

n ¶ Et si distribuero in cibis pauperum omnes facultates.] Apostolus de summo charitatis bono tractans, magnis eam proculdubio rebus prætulisse credendus est, neque enim potuerunt rei summæ comparari non magnæ, quod ex ipsis speciebus agnoscitur. Nam linguis hominum loqui & angelorum, & habere prophetiam, & omnia mysteria nosse, omnemque scientiam possidere, & habere omnem fidem, &

Esa. 6. c.

f

Prou. 14. b.

A & ignibus se cremandum tradere, magna esse quis nesciat? His etiam mundi contemptus annectitur, qui si magnus non esset, nec rei summa, id est, charitati comparatur: nec inter magna utique poneretur, quod illorum sententiam destruit, qui renunciandum reb. saeculi certo tempore, persecutione

Luc. 18. d. cogere volunt esse praecipuum, ut & apostolis gloriam tollant, quod non voluntarie fecerint, sed inuiti, & nostri aui perfectos, vanos constituent, qui rem alterius temporis, frustra nunc voluerunt exercere. Item aliter, notandum, quod contemptus mundi martyrio comparatur, contra eos qui illud de euangelio varijs argumentis nituntur exoluere, vbi dicitur ad diuitem: *Vale, vende omnia quae habes, & da pauperibus.*

a ¶ *Et si tradidero corpus meum, &c.* Non propter Deum, sed propter gloriam humanam. Vel certe si quis in ipso martyrio aduersum fratrem retineat iram, contemnens eum qui in se nos malitiam proximi obliuiscit, & in ipsa etiam morte praeparator existens.

b ¶ *Charitas patiens est, &c.* Semper bene volens. Modò describit omnia membra & species charitatis. Parentes, quia multum diligunt filios, eorum etiam libenter patiuntur iniurias.

c ¶ *Charitas non emulatur, non agit perperam, non inflatur.* Nemo illi, quem verè amat, inuidet, cuiusuis eum esse cõspiciat gloria vel honoris, sed omnem eius felicitatem quasi suam libenter amplectitur.

d ¶ *Non est ambitiosa.* Maior esse alijs nõ ambit: & super fratres non cupit dominari.

e ¶ *Non querit quae sua sunt.* Non querit quod sibi tantum sit vile, sed quod multis.

f ¶ *Non irritatur.* Non incitatur ad irurgia ab illo, quem diligit.

g ¶ *Non cogitat malum.* Non solum non facit, sed ne cogitat quidem.

h ¶ *Non gaudet super iniquitate.* Contristatur, si quem iniquum aliquid vel fecisse, vel passum esse contempserit.

i ¶ *Congaudet autem veritati, &c.* Id est, bonis operibus vel fidei veritatis.

k ¶ *Omnia sperat, omnia sustinet.* Suffert iniurias, satisfaciendi credit, sperat eius emendationem: & donec corrigat, patienter expectat.

l ¶ *Charitas nunquam excidit.* Hoc est, ipsa sola permanet in futuro. Aut certe quae vera est, non finitur.

m ¶ *Sive prophetia euacuabitur, sive lingua cessabit, sive scientia destruetur.* Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus. Non omnia scimus, nec omnia prophetamus. Et ita ut in maius proficiamus, destruentur, per ista enim ad perfecta venimus.

n ¶ *Cum autem venerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est.* Quod tantis promissum est in futuro.

o ¶ *Cum essem paruulus, loquebar vt paruulus, &c.* Exemplum carnalis incrementi, vult spiritualem demonstrare perfectum.

p ¶ *Quando factus sum vir, euacuauit quae erant paruuli.* Expofuit qualiter euacuatur, quae superius memorauit.

q ¶ *Videmus nunc.* Quasi paruuli, qui non possunt serena cordis luce, perfecte lumen perspicere veritatis.

r ¶ *Per speculum in enigmate.* Per speculum legis, quasi rerum imaginem contemplantur.

s ¶ *Tunc facie ad faciem.* Id est, in praesentia.

t ¶ *Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum.* Sicut me perfecte Deus nouit, ita & ego quae sunt diuina, cognoscam.

v ¶ *Nunc autem manet fides.* In praesentia tria haec, in futuro sola Dei charitas & angelorum & sanctorum omnium permanebit. Magis ergo est quod semper erit, quam quod aliquando cessabit. Item in patre & filio & spiritu sancto, fides stabilis est, additamento enim opus nõ habet. Spem autem eam manere dicit, quae est non eorum quae videmus. Charitas vero ideò maior est omnibus: quia qui diligit, & credit & sperat.

x ¶ *Fides, spes, charitas, tria haec, &c.* Omne quod speramus, credimus: non omne quod credimus, speramus.

CAPVT XIV.

Sedamini charitatem, & emulamini spiritua- lia, magis autem prophetetis. Qui enim loquitur lingua, non hominibus loquitur, sed Deo. Nemo enim audit. Spiritus autem loquitur mysteria. Nam qui prophetat, hominibus loquitur ad edificationem, & exhortationem, & consolationem. Qui loquitur lingua, semetipsum edificat: qui autem prophetat, ecclesiam Dei edificat. Volo autem omnes vos loqui linguis, magis autem prophetare. Nam maior est qui prophetat, quam qui loquitur linguis: nisi forte interpretetur, ut ecclesia edificationem accipiat. Nunc autem fratres, si venero ad vos, linguis loquens, quid vobis prodero, nisi vobis loquar, aut in reuelatione, aut in scientia, aut in prophetia, aut in doctrina? Tamen quae sine anima sunt, vocem dantia, siue tibia, siue cithara, nisi distinctionem sonitum dederint: quomodo scietur id quod canitur, aut quod citharizatur? Etenim si incertam vocem det tuba, quis parabit se ad bellum? Ita & vos per linguam nisi manifestum sermonem dederitis, quomodo scietur id quod dicitur?

CAPVT XIV.

Sedamini charitatem.] Omni conatu ipsam sequamini, quia in vestra est potestate. Aemulamini spiritualia, &c.] Et spiritualia dona emulati vos ac quare non prohibeo, sed vt magis proficiatis exhortor.

a ¶ *Qui enim loquitur lingua, &c.* Nemo per auditum aurium de his quae dicuntur, accipit intellectum nisi Deus, & qui interpretandi donum accipit, vel quicuisdem est lingua.

b ¶ *Spiritus autem loquitur mysteria.* Iterum linguam significat.

c ¶ *Nam qui prophetat, &c.* Notandum quoniam prophetiam doctrinam dicit, expoluit quot modis intelligenda sit prophetia. Quicunq; hanc habet, propheta esse censendus est.

d ¶ *Volo autem omnes vos loqui linguis, magis autem prophetare.* Hoc quidem volo, sed illud

malo: hoc non prohibeo, sed illud exhortor.

e ¶ *Nam maior est qui prophetat.* Quia & hoc magnum opus est charitatis, per quod multi proficiunt.

f ¶ *Quam qui loquitur linguis.* Quod vos praecipuum existimatis. (Nisi forte vt ecclesia edificationem accipiat.) Si interpretetur, aequalis esse poterit prophetanti.

g ¶ *Nunc autem fratres, &c.* Suum illis proponit exemplum, erit vobis sola admiratio non profectus, nisi vobis aut interpreter, aut plana faciam legis occulta quae noui, aut prophetias exponam, aut vos moralibus doceam institutis.

h ¶ *Tamen ea quae sine anima sunt, &c.* Cum haec inaniamantia nisi distinctionem habeant, non possunt reddere cantilenam, & vt superflua respuuntur: quantum magis vobis qui spirituales estis, suauitas non aures debet mulcere, sed mentes.

i ¶ *Etenim si incertam vocem det tuba, quis parabit, &c.* Si vox

tuba

E tuba incerta fuerit, vtrum solennitatis an belli sit, nemo pugnabit: ita ergo & vester intelligendus est sermo, vt possit ad spirituale praelium Christi milites preparare.

a ¶ *Eritis enim in aera loquentes tam multa, &c.* Etiam si tam multa loquamini vt genera sunt linguarum, quid proderit, cum omnia in aera soluuntur, & nulli proficiant?

b ¶ *Et nihil sine voce.* Nihil sine voce linguam habens.

c ¶ *Si ergo nesciero virtutem vocis, &c.* Omnis sermo qui non intelligitur, barbarus iudicatur.

d ¶ *Et qui loquitur mihi barbarus, &c.* Quoniam spiritualia dona sectantini, illa magis quaerite, quae aedificent auditores.

e ¶ *Et ideo qui loquitur lingua, orat vt interpretetur.* Oratio hoc locutionis eloquio intelligitur. Sic ergo loquatur, vt gratiae verba quae dicit, possint intelligi, siue orat, vt illi interpretandi gratia donetur.

f ¶ *Nam si orem lingua, spiritus mensurat.* Hoc dicit, quoniam si quis incognitis alijs linguis loquatur, mens eius, non ipsi efficitur sine fructu, sed audienti, quicquid .n. dicitur, ignorat. Item si lingua dicam, non ego loquor, sed spiritus, qui in me est. Si autem ad orationem requiratur spiritus, sermo non intelligendus est, qui non nunquam mentem alia cogitantem precat.

g ¶ *Mens autem mea sine fructu est, &c.* Qui non intelligo quod loquor.

h ¶ *Orabo spiritu, &c.* Qui enim interpretatur, necesse est vt ante intelligat quod alijs est dicturus. Item sic est loquendum, vt intelligant alij.

i ¶ *Ceterum si benedixeris spiritu.* Benedicatur omne quod verè & secundum Deum dicitur.

k ¶ *Quis supplet locum idiota.* Laicum significat, qui nullo gradu ecclesiastico fungitur. Aliter: Inanitatem scientiae in corde ignari quis implet?

l ¶ *Quomodo dicit amen super tuam benedictionem, &c.* Quomodo tuae perhibet benedictioni testimonium vel consensum.

m ¶ *Nam tu quidem bene, &c.* Quod superius dixerat, omni benedicas, hic ipsum exponit.

n ¶ *Gratias ago Deo, quod omnium vestrum linguis loquor.* Ne putetis me hanc quoque gratiam non habere, & vos ideo prohibere, & idcirco non loqui.

o ¶ *Sed in ecclesia volo quinque verba sensu meo loqui.* Sed malo per pauca ad profectum loqui, quam multa quae nulli proficiant. Quidam sanè quaerunt, quae sunt quinque verba: à quibus & contrario, quae sint decem millia, est quaerendum.

p ¶ *Vt alios instruam, &c.* Id est, proprio intellectu & simpliciter ratione.

q ¶ *Frates nolite pueri effici sensibus.* Scire debetis quam diu futurae sunt lingua, vel quare sint datae.

r ¶ *Sed malitia paruuli estote: sensibus autem perfecti estote.* Malitia debetis paruuli esse, non sensu: simul ostendit neminem nisi paruulum malitia, sensu esse perfectum. *Quia in ma-*

linolam animam non introibit spiritus sapientiae.

f ¶ *In lege scriptum est: quoniam in alijs linguis, &c.* Etiam hoc signum dabo, vt per sanctos meos inuitato sermone loquar, & nec sic eloquentem intelligent.

r ¶ *Itaque lingua in signum sunt non fidelibus.* Hic ostenditur crescente fide, signa cessasse, quando infidelium causa danda esse praedicebatur.

u ¶ *Sed infidelibus.* Vt eius saltem admiratione mouerentur.

x ¶ *Prophetia autem non infidelibus, &c.* Maior est ergo & vtilior, quae fidelibus prodest, & semper est opus.

y ¶ *Si ergo conueniat vniuersa ecclesia, &c.* Hoc est, si fieri potest, vt concederetur vobis, qui omnes hoc vultis.

z ¶ *Intret & idiota aut infidelis.* Idiota nuper credentes dicuntur hoc loco.

a ¶ *Nonne dicent quid insanitis?* Sicut Iudaei de Apostolis dixerunt: Hi pleni sunt musto. Aliter, sicut initio Apostoli quando acceperunt spiritum sanctum, visi sunt quasi ebrij.

b ¶ *Si autem omnes prophetent, &c.* Occulta etiam cordis eius manifesta fiunt. Quando eius pullatur conscientia per doctrinam.

c ¶ *Et ut ad eius faciem adorabit, &c.* Sicut Nabuchodonosor adorauit Danielem: Verè Deus vester ipse est Deus: postquam somnium, quod oblitus fuerat, & interpretationem eius audisset.

d ¶ *Quid ergo est fratres.* Quid ergo est faciendum, vel quid definiemus esse tenendum.

e ¶ *Cum conuenitis, vnusquisque vestrum psalmum habet, &c.* Hoc est, psalmum intelligit.

f ¶ *Apocalypsim habet, linguam habet, interpretationem habet.* Reuelationem aliquam mysteriorum, quod intelligitur reuelatio.

g ¶ *Omnia ad aedificationem fiunt.* Nihil sit in vobis, quod non vos alterutrum aedificet.

h ¶ *Sine lingua quis loquitur secundum duos, &c.* Hoc est, vicissim prophetantes dicant, & vnus paulatim interpretetur.

i ¶ *Si autem non fuerit interpretes, taceat in ecclesia: sibi autem loquatur & Deo.* Sua conscientia & Dei teneat eum gratiam hanc habere.

k ¶ *Propheta autem duo aut tres dicant: & ceteri dijudicent. Quid si alij reuelatum fuerit sedenti, prior taceat. Potestis enim omnes per singulos prophetare: vt omnes discant & omnes exhortentur.* Non stantibus, sed prophetis sedentibus.

l ¶ *Et spiritus prophetarum, prophetis subiectus est, &c.* Siue gratia spiritus alteri prophetae consentit, vt alterutrum sibi cedant: siue spiritum humilitatis & charitatis debent habere prophetae. Quia Deus qui in ipsis est, non est Deus dissensionis, neque superbiae. Item hoc ait: quia in quo est spiritus prophetiae, ipse alijs prophetis per societatem gratiae subiectus est: in qua non aemulatur alterum prophetare, cum ei fuerit reuelatum.

G

Act. 2 b.

Dan. 2 c.

H

Sup. 1. a.

A

a ¶ Sicut & in omnibus ecclesiis.] Sic est vbi que, ne noui aliquid me vobis imperare putetis.

b ¶ Mulieres in ecclesiis taceant.] Quia contra ordinem est naturæ vel legis, vt in conuentu virorum femina loquantur. Queritur ergo quomodo alibi dicat, mulieres docere prudentiam & castitatem debere. Sed in hoc sexu suo: sed & hic designat locum, vbi taceant, alibi eis loqui permittit, sicut & lex dicit.

c ¶ Si quid autem volum discere.] Quia & vir prius factus est, & Sara dominum vocabat Abraham.

d ¶ Domi viros interrogent, &c.] Ne videretur eas etiam discere vetuisse, domi illas hoc, quod publicè non decebat, facere debere præcepit.

e ¶ An à vobis sermo Dei processit, &c.] Nunquid doctrina Christi aut ex vobis est, aut apud vos remansit. De scientia similiter est dicendum.

f ¶ Si quis videtur propheta esse, aut spiritualis, &c.] Hoc probatis verum prophetam, si ista cognouerit, Domini mandata esse quæ dico: si quis autem ignorat hæc, ignorabitur & à nobis, & à Domino dicente eis: qui se in eius nomine prophetasse dicebant, nescio vos.

g ¶ Itaque fratres emulamini prophetare, & linguis nolite prohibere.] Illud sectamini, hoc prohibere nolite.

h ¶ Omnia autem honestè & secundum ordinem fiant.] Nihil peruerso ordine aut per contentionem vel inanem gloriam faciatis.

CAPVT XV.

Notum autem vobis facio fratres euangelium, quod prædicauim vobis: quod & accepistis: in quo statis, per quod & saluamini: nisi frustra credidistis. Tradidi enim vobis in primis quod accepi: quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris secundum scripturas: & quia sepultus est: & quia resurrexit tertia die secundum scripturas: & quia visus est Cepha: & post hoc vndecim. Deinde vltimè est plus quam quingentis fratribus simul, ex quibus multi manent vsq; adhuc: quidam autem dormierunt. Deinde visus est Iacobo: & deinde Apostolis omnibus. Nouissimè autem omnium tanquam abortiuo visus est & mihi. Ego enim sum minimus Apostolorum, & non sum dignus vocari Apostolus: quoniam persecutus sum ecclesiam Dei. Gratia autem Dei sum id quod sum: & gratia eius in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboraui.

¶ Non ego autem, sed gratia Dei necum. Siue enim ego, siue illi, sic prædicauim & sic credidistis. Si autem Christus prædicatur quod resurrexit à mortuis: quomodo quidam dicunt in vobis, quoniam resurrectio mortuorum non est? Si autem resurrectio mortuorum non est, neque

¶ Quod & accepistis.] Ne illi hoc non credidisse viderentur: vel omnes creditum respuisse.

¶ In quo statis, &c.] In cuius doctrina statis, & per quod salutem speratis: & in præsentia de diuersis infirmitatibus sæpè saluamini.

¶ Quia ratione prædicauerim.] Tota ratio prædicationis nostræ hæc est, vt resurrectionem credatis: hoc est enim primū omnium qui Christo deseruiunt: alioquin superfluum omnino labor est orationum ieiuniorumq; quem in hac vita patimini, cum vobis hic prospera vel aduersa cum infidelibus esse communia videantur: sicut & ipsi solent pagani proponere, quid ab illis amplius habemus, & verum est: si horum laborum præmium in vita alia non habemus, peiores illis sumus, quia illi vel in præsentia voluptatum & luxuriæ consolationem habere videntur.

¶ Si tenetis nisi frustra credidistis.] Si fidei vestræ & laboris præmium non speratis, superfluum hæc credidistis.

¶ Tradidi enim vobis in primis.] In primordio siue maximè.

¶ Quod & accepi.] Vel à lege vel à prioribus, siue per reuelationem Christi.

¶ Quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris secundum scripturas.] Posset quidem Apostolis prædicantibus & multarum virtutum signa facientibus haberi fides, esse ipsum Christum, quem euangelizant: sed vt maiore beatus Apostolus auctoritate firmaret hunc esse Christum Saluatorem mundi, quem Moyses & prophetae annuntiauerunt: ideo secundum scripturas prædictum esse commemorat: sicut inter cætera Elaias propheta dicit: Sicut ouis ad occisionem ducitur, & quasi agnus coram tondente se obmutescit. Item infra idem propheta: Et dabit impius pro sepultura, & diuitem pro morte sua. Similiter Olsee propheta tertia die resurrectionem Christi futuram annuntiat, dicens: Viuificabit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos, & viuemus in conspectu eius. Et quare resurrexit tertia die secundum scripturas: & quia visus est. Sicut Olsee dicit: Viuificabit nos in biduo, & die tertia resurgemus. Et quia visus est Cepha.] Quod in euangelio dicitur, Apparuit Simoni. Et post hæc vndecim.] Iterum Petro & reliquis decem. Deinde visus est plusquam quingentis, &c.] Vides quia in euangelio non omnes scriptæ sunt visiones, nisi quæ sufficerent ad fidem. Hic autem quoniam de apostolis dixerat, etiam hoc addidit: ne Apostoli tanquam intimiti eius, putarentur esse mentiti. Et vt maior fides multitudinitestium haberetur, etiam multi viuere dicuntur, qui possint interrogati dicere quæ viderunt. Deinde visus est Iacobo.] Iacobo scortum apparuit. Deinde apostolis omnibus.] Siue iterum, siue Apostolus, quos extra duodecim ad prædicandum misit. Nouissimè autem omnium.] Ne putarent eum audita potius quam visa narrare. Tanquam abortiuo.] De cuius vita desperatum est.

¶ Visus est & mihi.] In via scilicet vel in templo. Ego enim sum minimus Apostolorum.] Minimus tempore, non labore. Qui non sum dignus, &c.] Fili peccasti, ne adicias iterum, sed & de pristinis deprecare. Vnde & per Elaiam Dominus dicit: Ego sum qui deleo iniquitates tuas, & non memorabor: tu autem memora. Melius est enim dimissa recordari peccata, quam detenta obliuisci. Gratia Dei sum, &c.] Non fuit sine fructu, sicut ille qui talentum Domini defodit in terram. Sed abundantius illis omnibus laboraui.] Quia illis diutius.

¶ Non ego autem, &c.] Non ex me, sed gratia Dei: nec se sine gratia dicit in euangelio laborasse, ne contra illud, quod superius dixerat, sibi aliquid dari videretur: nec gratiam sine se, vt liberum seruaret arbitrium. Siue enim ego, &c.] Vnde igitur & nos sic prædicauimus & vos similiter credidistis: quia Christus idcirco surrexit primus, vt viam resurrectionis aperiret: hoc illis commemorat, vt illi, quod consequens est, negare non possint. Si autem Christus prædicatur, &c.] Quæ consequentia rationis. Iam enim hoc ipsum resurrectio est, quod Christus à mortuis resurrexit. Quomodo quidam dicunt, &c.] Alterum ex altero pendet aut vtrumque negare, aut vtrumque necesse est conhereri.

a ¶ Neque

stum, quem euangelizant: sed vt maiore beatus Apostolus auctoritate firmaret hunc esse Christum Saluatorem mundi, quem Moyses & prophetae annuntiauerunt: ideo secundum scripturas prædictum esse commemorat: sicut inter cætera Elaias propheta dicit: Sicut ouis ad occisionem ducitur, & quasi agnus coram tondente se obmutescit. Item infra idem propheta: Et dabit impius pro sepultura, & diuitem pro morte sua. Similiter Olsee propheta tertia die resurrectionem Christi futuram annuntiat, dicens: Viuificabit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos, & viuemus in conspectu eius. Et quare resurrexit tertia die secundum scripturas: & quia visus est. Sicut Olsee dicit: Viuificabit nos in biduo, & die tertia resurgemus. Et quia visus est Cepha.] Quod in euangelio dicitur, Apparuit Simoni.

¶ Et post hæc vndecim.] Iterum Petro & reliquis decem. Deinde visus est plusquam quingentis, &c.] Vides quia in euangelio non omnes scriptæ sunt visiones, nisi quæ sufficerent ad fidem. Hic autem quoniam de apostolis dixerat, etiam hoc addidit: ne Apostoli tanquam intimiti eius, putarentur esse mentiti. Et vt maior fides multitudinitestium haberetur, etiam multi viuere dicuntur, qui possint interrogati dicere quæ viderunt. Deinde visus est Iacobo.] Iacobo scortum apparuit. Deinde apostolis omnibus.] Siue iterum, siue Apostolus, quos extra duodecim ad prædicandum misit. Nouissimè autem omnium.] Ne putarent eum audita potius quam visa narrare. Tanquam abortiuo.] De cuius vita desperatum est.

¶ Visus est & mihi.] In via scilicet vel in templo. Ego enim sum minimus Apostolorum.] Minimus tempore, non labore. Qui non sum dignus, &c.] Fili peccasti, ne adicias iterum, sed & de pristinis deprecare. Vnde & per Elaiam Dominus dicit: Ego sum qui deleo iniquitates tuas, & non memorabor: tu autem memora. Melius est enim dimissa recordari peccata, quam detenta obliuisci. Gratia Dei sum, &c.] Non fuit sine fructu, sicut ille qui talentum Domini defodit in terram. Sed abundantius illis omnibus laboraui.] Quia illis diutius.

¶ Non ego autem, &c.] Non ex me, sed gratia Dei: nec se sine gratia dicit in euangelio laborasse, ne contra illud, quod superius dixerat, sibi aliquid dari videretur: nec gratiam sine se, vt liberum seruaret arbitrium. Siue enim ego, &c.] Vnde igitur & nos sic prædicauimus & vos similiter credidistis: quia Christus idcirco surrexit primus, vt viam resurrectionis aperiret: hoc illis commemorat, vt illi, quod consequens est, negare non possint. Si autem Christus prædicatur, &c.] Quæ consequentia rationis. Iam enim hoc ipsum resurrectio est, quod Christus à mortuis resurrexit. Quomodo quidam dicunt, &c.] Alterum ex altero pendet aut vtrumque negare, aut vtrumque necesse est conhereri.

¶ Quomodo quidam dicunt, &c.] Alterum ex altero pendet aut vtrumque negare, aut vtrumque necesse est conhereri.

¶ Non ego autem, &c.] Non ex me, sed gratia Dei: nec se sine gratia dicit in euangelio laborasse, ne contra illud, quod superius dixerat, sibi aliquid dari videretur: nec gratiam sine se, vt liberum seruaret arbitrium. Siue enim ego, &c.] Vnde igitur & nos sic prædicauimus & vos similiter credidistis: quia Christus idcirco surrexit primus, vt viam resurrectionis aperiret: hoc illis commemorat, vt illi, quod consequens est, negare non possint. Si autem Christus prædicatur, &c.] Quæ consequentia rationis. Iam enim hoc ipsum resurrectio est, quod Christus à mortuis resurrexit. Quomodo quidam dicunt, &c.] Alterum ex altero pendet aut vtrumque negare, aut vtrumque necesse est conhereri.

¶ Quomodo quidam dicunt, &c.] Alterum ex altero pendet aut vtrumque negare, aut vtrumque necesse est conhereri.

¶ Non ego autem, &c.] Non ex me, sed gratia Dei: nec se sine gratia dicit in euangelio laborasse, ne contra illud, quod superius dixerat, sibi aliquid dari videretur: nec gratiam sine se, vt liberum seruaret arbitrium. Siue enim ego, &c.] Vnde igitur & nos sic prædicauimus & vos similiter credidistis: quia Christus idcirco surrexit primus, vt viam resurrectionis aperiret: hoc illis commemorat, vt illi, quod consequens est, negare non possint. Si autem Christus prædicatur, &c.] Quæ consequentia rationis. Iam enim hoc ipsum resurrectio est, quod Christus à mortuis resurrexit. Quomodo quidam dicunt, &c.] Alterum ex altero pendet aut vtrumque negare, aut vtrumque necesse est conhereri.

¶ Quomodo quidam dicunt, &c.] Alterum ex altero pendet aut vtrumque negare, aut vtrumque necesse est conhereri.

¶ Non ego autem, &c.] Non ex me, sed gratia Dei: nec se sine gratia dicit in euangelio laborasse, ne contra illud, quod superius dixerat, sibi aliquid dari videretur: nec gratiam sine se, vt liberum seruaret arbitrium. Siue enim ego, &c.] Vnde igitur & nos sic prædicauimus & vos similiter credidistis: quia Christus idcirco surrexit primus, vt viam resurrectionis aperiret: hoc illis commemorat, vt illi, quod consequens est, negare non possint. Si autem Christus prædicatur, &c.] Quæ consequentia rationis. Iam enim hoc ipsum resurrectio est, quod Christus à mortuis resurrexit. Quomodo quidam dicunt, &c.] Alterum ex altero pendet aut vtrumque negare, aut vtrumque necesse est conhereri.

¶ Quomodo quidam dicunt, &c.] Alterum ex altero pendet aut vtrumque negare, aut vtrumque necesse est conhereri.

¶ Non ego autem, &c.] Non ex me, sed gratia Dei: nec se sine gratia dicit in euangelio laborasse, ne contra illud, quod superius dixerat, sibi aliquid dari videretur: nec gratiam sine se, vt liberum seruaret arbitrium. Siue enim ego, &c.] Vnde igitur & nos sic prædicauimus & vos similiter credidistis: quia Christus idcirco surrexit primus, vt viam resurrectionis aperiret: hoc illis commemorat, vt illi, quod consequens est, negare non possint. Si autem Christus prædicatur, &c.] Quæ consequentia rationis. Iam enim hoc ipsum resurrectio est, quod Christus à mortuis resurrexit. Quomodo quidam dicunt, &c.] Alterum ex altero pendet aut vtrumque negare, aut vtrumque necesse est conhereri.

¶ Quomodo quidam dicunt, &c.] Alterum ex altero pendet aut vtrumque negare, aut vtrumque necesse est conhereri.

¶ Non ego autem, &c.] Non ex me, sed gratia Dei: nec se sine gratia dicit in euangelio laborasse, ne contra illud, quod superius dixerat, sibi aliquid dari videretur: nec gratiam sine se, vt liberum seruaret arbitrium. Siue enim ego, &c.] Vnde igitur & nos sic prædicauimus & vos similiter credidistis: quia Christus idcirco surrexit primus, vt viam resurrectionis aperiret: hoc illis commemorat, vt illi, quod consequens est, negare non possint. Si autem Christus prædicatur, &c.] Quæ consequentia rationis. Iam enim hoc ipsum resurrectio est, quod Christus à mortuis resurrexit. Quomodo quidam dicunt, &c.] Alterum ex altero pendet aut vtrumque negare, aut vtrumque necesse est conhereri.

¶ Quomodo quidam dicunt, &c.] Alterum ex altero pendet aut vtrumque negare, aut vtrumque necesse est conhereri.

¶ Non ego autem, &c.] Non ex me, sed gratia Dei: nec se sine gratia dicit in euangelio laborasse, ne contra illud, quod superius dixerat, sibi aliquid dari videretur: nec gratiam sine se, vt liberum seruaret arbitrium. Siue enim ego, &c.] Vnde igitur & nos sic prædicauimus & vos similiter credidistis: quia Christus idcirco surrexit primus, vt viam resurrectionis aperiret: hoc illis commemorat, vt illi, quod consequens est, negare non possint. Si autem Christus prædicatur, &c.] Quæ consequentia rationis. Iam enim hoc ipsum resurrectio est, quod Christus à mortuis resurrexit. Quomodo quidam dicunt, &c.] Alterum ex altero pendet aut vtrumque negare, aut vtrumque necesse est conhereri.

¶ Quomodo quidam dicunt, &c.] Alterum ex altero pendet aut vtrumque negare, aut vtrumque necesse est conhereri.

¶ Non ego autem, &c.] Non ex me, sed gratia Dei: nec se sine gratia dicit in euangelio laborasse, ne contra illud, quod superius dixerat, sibi aliquid dari videretur: nec gratiam sine se, vt liberum seruaret arbitrium. Siue enim ego, &c.] Vnde igitur & nos sic prædicauimus & vos similiter credidistis: quia Christus idcirco surrexit primus, vt viam resurrectionis aperiret: hoc illis commemorat, vt illi, quod consequens est, negare non possint. Si autem Christus prædicatur, &c.] Quæ consequentia rationis. Iam enim hoc ipsum resurrectio est, quod Christus à mortuis resurrexit. Quomodo quidam dicunt, &c.] Alterum ex altero pendet aut vtrumque negare, aut vtrumque necesse est conhereri.

¶ Quomodo quidam dicunt, &c.] Alterum ex altero pendet aut vtrumque negare, aut vtrumque necesse est conhereri.

C

Esa 53.

Osse 6.a.

Luc. 24.

D

Ecl. 12.a.

Esa. 43.

Mat. 25.c.

D. HIERONIMUS
T. VI. 7. 8

E a ¶ Neque Christus resurrexit. Caterum rei non futuræ exemplum dare non debuit.

b ¶ Si autem Christus non resurrexit, &c. Ergo & nos sine causa hæc prædicauimus, si verè non resurrexit, & vos in illum frustra credidistis. Quidam hæretici animæ resurrectionem volumus assignare, non carnis: sed resurgere non dicitur nisi quod cecidit & resurgit: ergo neque anima morte cecidit, neque semper iacuit corpus: alioquin surgere magis quam resurgere diceretur.

c ¶ Inuenimur autem & falsi testes Dei, &c. Non solum vani, sed etiam falsi contra Deum inuenimur extitisse: siquidem mortui non resurgunt.

d ¶ Nam si mortui non resurgunt, &c. Sed quoniam de illo nemo dubitat, & de nobis nemo dubitet.

e ¶ Quod si Christus non resurrexit, &c. Si mentitus est se post triduum resurrecturum, mentitus est etiam se peccata dimittere. Aut ita: omnes in resurrectione eius baptizamur, vt nostra peccata diluantur. Si ergo non resurrexit, nec nobis remissa sunt peccata.

f ¶ Ergo & qui dormierunt in Christo, perierunt. Maxime de his dicit, qui pro Christo sunt mortui: sine causa enim hanc vitam perdididerunt, si aliam non habebunt.

g ¶ Si in hac vita tantum in Christo sperantes sumus, &c. Illi enim vel in præsentii gloriantur: nos autem hic tribulationes quotidie sustinemus.

h ¶ Nunc autem Christus resurrexit a mortuis. Quod apud omnes est certum: quia in primis probatum est.

i ¶ Primitia dormientium. Quia primus in incorruptione resurrexit. Si ergo caput resurrexit, necesse est etiam, vt cætera membra sequantur.

k ¶ Quoniam quidem per hominem mors, &c. Sicut per Adam mors intrauit, quia primus ipse est mortuus: ita per Christum resurrectio, quia primus resurrexit. Et sicut ille morientium forma est, ita & iste resurgentium. Aliter, spem resurrectionis volens ostendere hoc dicit: sicut in Adam mortales sumus, sic in Christo immortales erimus.

l ¶ Et sicut in Adam omnes moriuntur, &c. Omnes quidem resurgent, sed soli hi viuificabuntur in Christo, qui Christi reuerentur copulati corpore. Item de communi morte, & de communi resurrectione dicit.

m ¶ Vnusquisq; autem in suo ordine. Temporis vel honoris.

n ¶ Primitia, &c. deinde finis, &c. Tunc erit finis omnium, etiam mortis, cum vniuersi resurgent.

o ¶ Cum tradiderit, &c. Regnum scilicet humani generis. Secundum Petri epistolam & Apocalypsim Ioannis, patri tradendum asserit esse per filium: vt ibi regnet Deo per gloriam, vbi per vitia diaboli antè regnabat. Deo & patri, Deo secundum humanitatem, patri secundum deitatem. Hoc loco calumniari solent Ariani dicentes, minorem esse filium. Si enim tradet, inquit, patri regnū, ipse vtiq; iam regnare desinet. Quibus primò dicendum est: quia hic non de trinitatis substantia, sed de resurrectione tractabat, quam Christi resurrectione confirmat. Ergo secundum substantiam eius loquitur quia mortuis resurrexit. Si tamen ideo Christus non regnabit, quia regnum traditurus est patri: ergo nec pater regnarat antequam ei tradatur à filio. Si autem pater non primum regnauit, quamuis tunc suscipiat regnum, nec filius illum, quamuis tunc tradere videtur, amittit. Aliter: In hoc

Deo patri Christus regnum tradit: quoniam nemo potest ad patrem venire nisi crediderit in Christo, sicut ipse in euangelio dicit: Nemo venit ad patrem nisi per me.

p ¶ Cum euacuauerit omnem principatum, &c. Euacuatis peccatis, euacuabuntur à nobis omnes contrariæ potestates: ab eo quod nobis sequentibus principantur potestate, quanos vicerant. Virtus enim eorum nostra peccata sunt.

q ¶ Oportet enim illum regnare donec ponat. Cum omnibus scilicet suis. Donec, non semper finem significat: sicut est illud: Ego Deus vester donec senescitis, & cætera talia. Aliter: Oportet, inquit, regnare omnibus Christum donec inimicos & in se incredulos subiciat sibi & patri. Non est autem vna subiectio: nam iustos ad se fide & credulitate venientes subijcit. Infideles autem & impios destruet, subiugabit æterno supplicio deputandos.

r ¶ Omnes inimicos sub pedibus eius. Quando alij voluntate, alij erunt necessitate subiecti.

s ¶ Nouissimè autem inimica destruetur mors, &c. Diabolus qui in Apocalypsi peccatum & mors appellatur: quia auctor est peccati & mortis.

t ¶ Præter eum qui subiecit omnia. Cautè Apostolus dicit filio, qui Deo patri subiecit omnia, cuncta esse subiecta: ne & ipsum simul cum omnibus quæ subiecta sunt, credamus esse subiectum: quoniam à dextris patris sedet, æquali potestate cum patre iudicaturus.

u ¶ Cum autem subiecta fuerint illi omnia. Hic quoque Ariani ita calumniatur, vt dicant: quia post resurrectionem omnium & finem, erit filius patri subiectus, vt minor scilicet maiori. Quibus respondendum est: Subiectionem non semper ad diminutionem honoris pertinere, sed etiam ad charitatis officium: maxime cum & spiritus prophetarum prophetis dicitur esse subiectus: vt non sit Deus ibi dissonans, sed pacis. Et ipse Dominus Ioseph ac Mariæ scribitur fuisse subiectus. Multi sanè de hoc capitulo diuersa ferunt. Nam quidam dicunt, sicut in suis esurientibus esurijt vel cibatur, ita & in ecclesia, quæ est corpus eius, ipse subijcitur. Alij aiunt, quod ipsa humana natura, quam induit, in gratiarum actionem semper sit subiecta diuinitati: cui secum vnum facièdo, omnia subiecit. Multi etiam alia & diuersa dicunt, quæ inferere & enumerare prolixum est.

x ¶ Vt sit Deus omnia in omnibus. Tunc Deus omnia in omnibus erit, cum euacuata morte, & omni malitia vel errore destructo, solus regnabit in cunctis.

y ¶ Alioquin quid facient qui baptizantur pro mortuis. Quicumque baptizati sumus in Christo, in morte ipsius baptizati sumus; id est, iam quasi commortui cum illo sumus. Quid ergo prodest nos huic mundo moti, si hunc contemptum voluptatum vita non sequitur æterna? Item hoc est quod dicit: quia non solum propter remissionem peccatorum baptizantur, sed & propter resurrectionem carnis nostræ. Carnem autem nostram mortuam appellat, quoniam hac morte anima non moritur. Vnde increpando ait: Aut quid facient qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt, id est, quid baptizari opus est carnem, si non resurgat?

¶ Si o-

G

Ioan. 14. n.

H

Luc. 2. g.

A

a ¶ Si omnino mortui non resurgunt, vt quid & baptizantur pro illis, &c.] Si nihil esset in futuro, non eramus tam stulti, vt tantas tribulationes pro illis pateremur.

b ¶ Quotidie morior.] Semper paratus ad mortem, & quotidie expecto me pro vestra gloria moriturum.

c ¶ Per gloriam vestram fratres.] Per, non semper significatio iuramenti est. Nam si dicam, per puerum mihi, non statim per puerum iurasse recte putabor.

d ¶ Quam habeo in Christo Iesu Domino nostro.] Ego habeo mercedem laborum in vobis, etiam si vos proficere nolueritis.

e ¶ Si secundum hominem ad bestias pugnaui Ephesi, quid mihi prodest, si mortui non resurgunt?] Si nihil remunerationis à Deo pro hoc certamine spero, quare pugnaui, vt hominibus forte placeret? Aliter: Hic bestias eos commemorat, qui Ephesi seditionem aduersus eum mouerant popularem propter Dianæ idolum, cuius culturam prædicatione apostolica destruebat. Quod autem manifeste constet, bestias cum quibus pugnaui Apostolus, aduersarios homines debere intelligi, idem in alia epistola memorat, dicens: Et liberatus sum de ore leonis, in quo ostendit, se sæuitiam Neronis euasisse, quando prima vice Romæ victus perductus est. Dicens verò, quid mihi prodest, si mortui non resurgunt: illorum dogma destruit, qui dicunt ante corpora animas in cælo factas, actum quandam propriæ conuersationis habuisse. Aliter: Multa dicuntur in epistolis, quæ in actibus non continentur: & multa in actibus, quæ in epistolis non scribuntur. Per allegoriam autem bestiarum possunt intelligi aduersariæ potestates, sicut ait in psalmo, Ne tradas bestiis animas confitentes tibi: ad quas hic dicit se pugnasse.

2.Tim.4.d

f ¶ Manducemus & bibamus: cras enim moriemur.] Increpat exemplo prophetæ gulæ deditos, desperatione futurorum, cuius rei crimen negatur eis remitti quoadusque moriantur.

g ¶ Nolite seduci.] Ab his qui talia loquuntur.

h ¶ Corruptunt bonos mores colloquia praua.] Ne dicerent, ergo tales nos iudicas, qui facile seducamur? non, inquit, de vobis timeo, sed de illorum conuersatione formido: sed quomodo mala colloquia bonos mores corruptunt, ita è contrario bona colloquia malos mores ædificant.

i ¶ Vigilate iusti, & nolite peccare.] Ille iustus est, qui non peccat.

k ¶ Ignorantiam enim Dei quidam habent.] Ignorant virtutem Dei, qui eum putant suscitare non posse, potentiam eius ex sua imbecillitate censentes.

l ¶ Ad reuerentiam vobis loquor.] Vt erubescatis vos his sermonibus tanquam adhuc paruulos erudiri.

m ¶ Sed dicit aliquis:] Ipse sibi ex contradicentium persona proponitur. Aliter: Præclarum hoc loco Apostolus de resurrectione carnis, frumentorum sumit exemplum. Quorum semen cum nudum feratur, non ita vt terræ mandatur, renascitur: sed sicut in principio secundum ordinem vnicuique seminum quale corpus Deus esse præcepit, & quemadmodum iussit terram producere ordinatione sua, durat & permanet. Ita & vnicuique hominum carnem, quam vnicuique initio nascendi specialiter tribuit, in resurrectione restituet. Dicendo autem dat illi corpus sicut voluit, & non sicut vult, ostendit à principio constitutionem Dei immutabilem permanere.

1.Cor.15.c

B

n ¶ Quomodo resurgent mortui, &c.] Multi solent proponere, vtrum debilia corpora, vt sunt defuncta, resurgant. Quibus respondendum est, in resurrectione non debilitatis vitium, sed integritatem reparari nature. Nunquam enim tam debile est corpus, quam cum fuerit in puluerem resolutum.

¶ Si omnino mortui non resurgunt, vt quid & baptizantur pro illis? Vt quid & nos periclitamur omni hora? ¶ Quotidie morior, propter vestram gloriam fratres, quam habeo in Christo Iesu Domino nostro. ¶ Si secundum hominem ad bestias pugnaui Ephesi: quid mihi prodest, si mortui non resurgunt? ¶ Manducemus & bibamus, cras enim moriemur. ¶ Nolite seduci.

¶ Corruptunt bonos mores colloquia mala. ¶ Vigilate iusti: & nolite peccare. ¶ Ignorantiam enim Dei quidam habent. ¶ Ad reuerentiam vobis loquor. ¶ Sed dicit aliquis: ¶ Quomodo resurgunt mortui? ¶ Quali autem corpore venient? ¶ Inspiciens tu, quod seminas, non viuificatur, nisi prius moriatur. ¶ Et quid seminas? Non corpus quod futurum est, seminas, sed nudum granum, vt puta tritici, aut alicuius cæterorum. ¶ Deus autem dat illi corpus sicut vult: & vnicuique seminum proprium corpus. ¶ Non omnis caro eadem caro, sed alia hominum, alia pecorum, alia volucrum, alia autem piscium. ¶ Et corpora cælestia & corpora terrestria. ¶ Sed alia quidem cælestium gloria: alia autem terrestrium. Alia claritas solis: alia claritas lunæ: & alia claritas stellarum. ¶ Stella .n. à stella differt in claritate, sic & resurrectio mortuorum. ¶ Seminatur in corruptione: surget in incorruptione. ¶ Seminatur in ignobilitate, surget in gloria. ¶ Seminatur in infirmitate, surget in virtute. ¶ Seminatur corpus animale, surget corpus spirituale. Si est corpus animale, est & spirituale: sic vt scriptum est. ¶ Factus est primus homo Adam in animam viuentem: nouissimus Adam in spiritum viuificantem.

¶ Sed ¶ Tota comparationis huius diuersitas ad hoc facit, vt credas vnum genus reparare facile posse, qui tanta fecit ex nihilo.

¶ Stella enim à stella differt in claritate, &c.] Stellarum diuersitatis, iustorum differentiam comparat: quos gradus virtutum in gloria, non peccata facient esse diuersos. Nam peccatorum diuersitas in cælo non erit, sed in pena.

¶ Seminatur in corruptione.] Vt nec febres iam, nec cætera corruptibilitatis genera patiantur. Aliter: Sanctis & peccatoribus resurrectio carnis communis est: sed sanctorum corpora æterna gloria vestientur cum incorruptione & immortalitate.

¶ Seminatur in ignobilitate.] Quid tam ignobile quam cadaver?

¶ Surgit in gloria.] In gloria splendoris vt sol.

¶ Seminatur in infirmitate.] Imbecillitatis humanae.

¶ Surgit in virtute.] In virtute æternitatis.

¶ Seminatur corpus, &c.] Hic animale est corpus: quia non semper habet spiritum sanctum. Tunc verò semper manebit in sanctis. Item seminatur corpus spirituale. Aliter: Animale corpus dicit, quod conditum terræ corrumpitur. Spirituale vero quod incorruptum resurgit, vt possit aëra penetrare festinans ad cælos. Primus Adam ad hoc factus est, tantum vt viueret. Nouissimus Adam, id est, Christus, ideo suscepit hominem, vt viuificaret.

¶ Factus est primus homo Adam in animam viuentem: nouissimus Adam, &c.] Notandum, quod cum duos Adam dicit, eiusdem nature vtrosque demonstrat. Quod contra Manichæos & Apollinaristas facit: qui negant à Dei verbo perfectum hominem esse susceptum.

a ¶ Sed

C

D

D. HIERONIMUS
T. VI. 7. 8

E a ¶ Sed non prius quod spirituale est, sed quod animale, &c. Primus homo de terra terrenus: secundus homo de celo celestis, &c. Celestis dicitur, quia non humana fragilitatis ritu, sed diuinæ maiestatis nutu & conceptus est, & enixus: nam vsque adeo naturam nostram habuit, vt secundus Adam dicitur & homo. Aliter. Hic primum & secundum hominem, iuxta opera terrestrem & celestem dicit. Nam & Christus secundum carnem, ex nostra massa fuit.

b ¶ Et qualis celestis, tales & celestes. Si ideo, vt heretici volūt, nostri generis assumptus homo nō fuit: quia celestis dicitur: ergo nec isti naturæ nostræ sunt, qui celestes appellantur. Si verò de his nemo dubitat, nec de illis est ambigendum.

c ¶ Igitur sic portauimus imaginem. &c. Peccator Adæ imaginem portat: iustus verò imaginem Christi. Ergo sicut portauimus veterem hominem ante baptismum, ita & post baptismū portemus nouum.

d ¶ Hoc autem dico fratres, quia caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt, &c. Frequenter scriptura carnem pro operibus nominat carnis: vt ibi. Vos autem in carne non estis, sed in spiritu. Aliter: Caro sicut est, regnum Dei non possidebit, nisi immortalitate vestita.

e ¶ Ecce mysterium vobis dico. Obscuritatem significat nominando mysterium.

f ¶ Omnes quidem resurgemus, &c. Omnes homines resurgent: sed soli qui regnaturi sunt in gloria, mutabuntur. Siue ita, resurgemus omnes qui in aduentu Christi mortui inueniemur. Non omnes immutabuntur, qui in corpore sint reperti, quia sancti soli beatitudinis gloriam consequentur. Aliter in quibusdam Græcis codicibus habetur: Omnes enim dormiemus, non omnes immutabimur. In alijs autem: Omnes enim non dormiemus, omnes autem immutabimur, quod quadrat magis ad sensum Apostoli: quia hic sermo non de omnibus generaliter dicitur, sed de solis sanctis.

g ¶ In momento, in icū oculi. Per icū oculi nimiam breuitatē vult significare momenti, vt quāta sit Dei potentia ex resurrectionis celeritate cognoscas.

h ¶ In nouissima tuba, &c. Nouissima tuba, nouissimus aduentus intelligitur Christi: mortui autem vel peccatores intelligendi sunt, qui etiā viuentes mortui esse dicuntur, vt ad penam aut immortales, aut absque aliqua membrorum diminutione resurgant: vel certe simpliciter omnes mortuos resurgere dicit, & solos sanctos cum his qui viui iusti inuenti fuerint in gloriam immutari.

i ¶ Oportet enim corruptibile hoc. Necessē est fieri quod promissum est.

k ¶ Induere incorruptelam, &c. Est quod induit, & est similiter indumentum.

l ¶ Cū autem mortale hoc, &c. Absorpta est mors in victoria. Vt

euacuat causis mortis per diuinam victoriam, sibi absorpta non appareat.

m ¶ Vbi est mors victoria tua? Vbi est mors stimulus? Propheta ex persona iustorum loquitur insultantium morti.

n ¶ Stimulus autem mortis peccatum est. Sagittæ mortis peccatum, per quod anima iugulantur.

o ¶ Virtus verò peccati lex. Dum fortius & maius fit per scientiam peccatum.

p ¶ Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrū Iesum Christum. Victoriam illius peccati, in quo lex per carnalem nostram voluntatem fuerat infirmata, quam Christus cruce & exemplo destruxit.

q ¶ Itaque fratres mei dilecti. Reddita resurrectionis ratione, de qua hæsitabant: hortatur eos in Dei opere permanere iam certos de retributione futura.

r ¶ Stabiles estote & immobiles abundantes in opere Domini, &c. Nemo vos de gradu spei futura vltiā promoueat.

CAPVT XVI.

DE collectis autem, quæ sunt in sanctos, sicut ordinauit ecclesijs Galatiæ: ita & vos facite per vnam sabbathi. Vnusquisque vestrum apud se reponat, recondens quod ei bene placuerit: vt nō cū venero, tunc collectæ fiant. Cū autem præsens fuero, quos probaueritis per epistolas, hos mittā perferre gratiā vestram in Hierusalem. Quod si dignū fuerit, vt ego eam, mecum ibunt. Veniam autem ad vos, cū Macedonia pertransiero. Nam Macedonia pertransibo. Apud vos autē forsitan manebo: vel etiā hyemabo, vt vos me deducatis quocunque iero: nolo enim vos modò in transitu videre. Spero enim me aliquā tulum temporis manere apud vos: si Dominus permiserit. Per manebo autē Ephesi vsque ad Pentecostē. Ostium enim mihi apertum est magnum & euidentis, & aduersarij multi. Si autē venerit Timotheus, videte vt sine timore sit apud vos. Opus enim Domini operatur, sicut & ego, ne quis illum spernat. Deducite autem illum in pace, vt veniat ad me. Expectabo enim illum cum fratribus. De Apollo autē fratre vobis notum facio,

CAPVT XVI.

t ¶ Per vnam sabbathi. Vna sabbathi dominica dies est: sicut in euangelio dicitur, Dominum vna sabbathi surrexisset.

v ¶ Vnusquisque vestrum apud se reponat, recondens quod ei bene placuerit: vt non cū venero, tunc collectæ fiant. Vt paulatim reseruantes, non vna hora grauare se putent, vt hilares datores diligantur à Deo.

x ¶ Cū autem præsens fuero, &c. Veniam autem ad vos, cū Macedonia pertransiero. Nam Macedonia pertransibo, &c. Quia ita se agunt Macedones, vt non sit necesse mihi apud eos diutiùs demorari: apud vos autem necesse est vt maneam vel hyemē. Multa enim sunt quæ corrigantur in vobis: sicut medicus ibi moram habet, vbi plures ægrotant.

y ¶ Per manebo autē Ephesi vsque ad Pentecostē: ostium enim mihi apertum est magnum & euidentis, &c. Ideo ibi permanebo, quia cū mihi euidentis datus sit aditus prædicandi, sunt plurimi, qui resistant.

z ¶ Si autem venerit Timotheus, videte vt sine timore sit apud vos. Opus enim Domini operatur sicut & ego, ne quis illum ergo spernat. Sine tribulationis formidine, vel etiam vestri contemptu.

a ¶ Deducite autem illum in pace, vt veniat ad me. Expecto enim illum cum fratribus. Nihil admittentes, quod ad animæ eius faciat læsionem.

b ¶ De Apollo autē fratre vobis notum facio: quoniam multum rogauimus vt veniret ad vos cum fratribus, &c. Vigilate mentis oculis ad diaboli astutias præcauendas. State, quia stanti-

A bus difficile somnus obrepat. a ¶ Viriliter agite. Muliebris enim omnis inconstantia & varietas indicatur.

b ¶ Et confortamini: omnia vestra in charitate fiant. Vt sit in vestra virtute profectus: omnia non inanis gloriæ causa, sed charitatis gratia facere festinate.

c ¶ Obsecro autem vos fratres, nostris domum Stephane & Fortunati & Achaici: quoniam sunt primicia Achaie, & in ministerium sanctorum ordinaverunt seipfos, vt & vos subditi sitis eiusmodi, & omni cooperanti & laboranti. Gaudeo autem in presentia Stephane & Fortunati & Achaici: quoniam id quod vobis deerat, ipsi suppleverunt. Quia praesentes sunt apud vos, & in illis magnum potestis habere profectum. Siue quia mihi venerunt pro vobis ministrare officium charitatis.

d ¶ Refecerunt enim & meum spiritum & vestrum. Meum spiritum charitate pro vobis, vestrum pro mea letitia, refecerunt.

e ¶ Cognoscite ergo qui eiusmodi sunt. Vnde & alibi ait: Cognoscite eos qui ita ambulat. vt habeatis formam nostram. Hoc cognoscite, honorate cognoscentes eorum studium vel laborem.

Philip. 3.

f ¶ Salutant vos ecclesia Asiae. Salutant vos in Domino multum Aquila & Prisca, cum domestica sua ecclesia, apud quos & hospitor. Salutant vos omnes fratres. Salutate inuicem in osculo sancto. Domestica congregationem fraternitatis, ecclesiam nominavit.

g ¶ Salutatio mea manu Pauli. Si quis non amat Dominum nostrum Iesum Christum, sit anathema. Sicut illis qui eum amant, redemptio venturus est Christus: ita & qui eum non amant, anathema sint, id est, vt illos abominetur & perdat.

h ¶ Maranatha. Magis Syrum est quam Hebraeum, tamen ex confinio vtrarumque linguarum aliquid Hebraeum sonet. Et interpretatur, Dominus noster venit.

i ¶ Gratia Domini nostri vobiscum. Propria manus conlucta subscriptio.

k ¶ Charitas mea cum omnibus vobis. Vt quomodo vos ego diligo, ita & in Christo inuicem diligatis.

l ¶ In Christo Iesu. Non secundum seculi charitatem.

m ¶ Amen. Confirmatio est benedictionis hic sermo, sicut superius ipse demonstrat.

Quomodo, inquit, dicit amen super tuam benedictionem.

Finis epistolae ad Corinthios primae.

B

COMMENTARIA IN SECVNDAM EPISTOLAM AD CORINTHIOS. CAPVT I.

PAVLVS Apostolus Iesu Christi. Queritur cur in omnibus epistolis contra vsu epistolarum, primum suum nomen ponat, quae eorum ad quos literae destinantur. Sed hoc ex auctoritate apostolici ordinis: quia minoribus scripsit, vt etiam saeculi iudices solent ad eos quos regunt, scripta dirigere. Per voluntatem Dei, id est, non hominum voluntate. Simul vult ostendere non sine voluntate patris se missum a Christo.

b ¶ Et Timotheus frater, &c. Nō dixit Paulus & Timotheus: quia non ambo Apostoli. Ad Philippenes vero vbi non erat tanta auctoritas necessaria, serui ambo ponuntur.

c ¶ Cum omnibus sanctis, qui, &c. Hic sancti possunt accipi sacerdotes, qui in prima ponuntur inuocantes Dominum: & ad Philippenes cum episcopis & diaconibus. Ideo autem postea nominantur, ne parū intelligentes, eos praetermissos esse putarent. Cum sint in ecclesia comprehensi Achaiae, cuius est metropolis Corinthus.

d ¶ Gratia vobis & pax a Deo patre nostro, &c. Hac est fo-

lita salutatio. Hic gratias agit Deo, gaudens se ideo consolari, vt ipse alios conloletur.

e ¶ Benedictus Deus Pater Domini nostri Iesu, pater misericordiarum. Quia ex ipso est omnis misericordia.

f ¶ Et Deus totius consolationis, qui consolatur nos. Id est, perfectae consolationis, quia nō est minus tribulatione solatiū. g ¶ In omni tribulatione nostra. Id est, non in aliquibus, sed in omnibus.

h ¶ Vt possimus & ipsi consolari eos. Id est, propterea liberamur, vt & nos alios consolari, & de tristitia liberare possimus. Aut ita formam dat nobis alios consolandi, vt per exhortationem qua ipsi a Deo consolamur, agnoscamus, quod Deus timentium se neminem derelinquat: & multo magis in futuro remuneret, quos etiam in praesenti non deserit.

i ¶ Quoniam sicut abundant passiones Christi in nobis. Id est, pro nomine Christi.

k ¶ Ita & per Christum abundat consolatio nostra. Vt Petrus est de carcere liberatus, & Paulus visione Domini & voce confirmatus in templo.

l ¶ Siue autem tribulamur pro vestra exhortatione & salute. Quia vos ad salutem hortamur, vel

vt vobis exemplum tolerantiae praebemus. m ¶ Quid, &c. Id est, ideo liberamur, vt ipsa se confirmemini nō pertimescere passiones, vel vt vos hortemur patienter, ferre illa quae ad praesentem consolationem pertinent & futura

C

D

D. HIERONIMUS
T. VI. 7. 8